

2025

**PRIORITĂȚI PENTRU
NOUA COMISIE EUROPEANĂ**

COMPETITIVITATE ȘI BUNĂSTARE ECONOMICĂ

Acest raport reprezintă o versiune adaptată a raportului realizat de EPICENTER „EU WIN. Reviving Europe’s competitive Edge”, ianuarie 2025, disponibil [online](#). Inițiativa își propune să ofere noii Comisii Europene un punct de plecare pentru o gamă largă de politici care vor modela viitorul Uniunii Europene.

EPICENTER este o inițiativă independentă a douăsprezece think-tank-uri din întreaga Europă. EPICENTER urmărește să contribuie la dezbateră politică europeană și să promoveze principiile unei societăți libere prin reunirea expertizei membrilor săi.

Despre autori:

Diana Năsulea Diana Năsulea este Manager de Programe la Institute for Economic Studies – Europe și cercetător asociat la Institut de Recherches Economiques et Fiscales. De asemenea, predă diplomație și relații internaționale. Deține un doctorat în economie, cu o teză despre comportamentul consumatorilor în economia colaborativă din România. Interesele sale de cercetare includ economia colaborativă, politicile publice și noile tehnologii.

Christian Năsulea predă economie la Facultatea de Istorie a Universității din București și este lector asociat la Facultatea de Administrarea Afacerilor în Limbi Străine din cadrul ASE București. Este Director Executiv al Institute for Economic Studies – Europe și cercetător asociat la Institut de Recherches Economiques et Fiscales. Deține un doctorat în management, cu o teză despre sistemele adaptive complexe. Domeniile sale de cercetare includ economia și tehnologia. Pe lângă activitatea academică, este antreprenor în domeniul tehnologiei, ocupând funcții de CEO sau CTO în mai multe afaceri tech.

Radu Nechita predă Microeconomie, Globalizare și Dezvoltare, Integrare Economică Europeană la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Este membru al Departamentului de Studii Europene. Interesele sale de cercetare se concentrează asupra factorilor instituționali ai dezvoltării, cu accent pe reglementări, politici monetare și fiscale.

Petar Ganev este cercetător senior la Institute for Market Economics (IME) din Sofia, Bulgaria, unde activează de peste 15 ani. Domeniile sale de interes includ creșterea economică și ciclurile economice, politica fiscală și rolul statului, dezvoltarea regională, piețele libere și inegalitatea. De asemenea, studiază istoria Școlii Austriece de Economie. A fost Președinte al Consiliului de Administrație al Bulgarian Macroeconomics Association (BMA) în 2016-2017 și membru al Consiliului de Supraveghere al celui mai mare club de fotbal din Bulgaria, PFC Levski Sofia, între 2020-2023. Are o vastă experiență în dezbaterile privind politicile publice și a publicat numeroase articole în presa bulgară.

Radovan Āurana este membru fondator al Institute of Economic and Social Studies (INESS) din Slovacia. După absolvirea Facultății de Management la Universitatea Comenius din Bratislava, a lucrat ca analist de risc de credit într-o bancă comercială. La INESS, este responsabil de dezvoltare și strategie, fiind și analist senior specializat în finanțe publice, taxe și sectorul energetic. A fost consilier pentru mai mulți miniștri ai guvernului slovac și publică frecvent articole de opinie în presa slovacă.

Friedhelm Gross este cercetător asociat la Ludwig Erhard Forum for Economy and Society (LEF) din Berlin. Deține un master în Guvernanță și Politici Publice și o licență în Limbi Străine și Administrarea Afacerilor. Activitatea sa se concentrează pe inovație, birocratie și modernizarea economiei sociale de piață.

Constantinos Saravakos este Director de Cercetare la Center for Liberal Studies (KEFIM) și doctorand în Studii Internaționale și Europene la Universitatea Macedonia. Principalele sale domenii de cercetare includ reglementarea, economia politică (sărăcie, inegalitate și prosperitate) și partidele politice (democrație, populism și comportament electoral). Deține un master în Științe Politice și Sociologie (cu onoruri) și o licență în Filosofie și Istoria Științei de la Universitatea din Atena, precum și un master în Economie Aplicată și Administrare de la Universitatea Panteion. Este expert pentru proiectele de cercetare *Varieties of Democracy* (Universitatea din Göteborg) și *Rule of Law Index* (World Justice Project), fiind totodată cercetător asociat la European Policy Information Center (EPICENTER).

Nicolas Marques (PhD) este economist și Director Executiv al Institut économique Molinari. Expert în securitate socială și sisteme de pensii, are peste 25 de ani de experiență ca academician, director de think-tank și creator de soluții pentru pensii. Publică frecvent articole pe acest subiect în presa franceză, inclusiv în *Capital* și *Le Point*.

Cuprins

Rezumat executiv	4
1. Competitivitate, creștere economică și libertate.....	10
1.1. Comerț și competitivitate.....	13
1.2. Libertatea economică în UE	14
1.3. Rolul vital al Pieței Unice.....	17
1.4. Care sunt principalele motive care explică <i>oboseala</i> Pieței Unice?	18
1.5. Cum poate fi îmbunătățită piața unică?	19
2. Revitalizarea inovației europene: un apel pentru reducerea birocrăției și revenirea la politici compatibile cu principiile pieței libere.....	21
2.1. Ce principii ar trebui să urmeze politica de inovare?	22
2.1.1. Deschiderea tehnologiei	22
2.1.2. Utilizarea semnalelor de preț și a instrumentelor de politică compatibile cu piața....	23
2.2. Ce politică de inovare trebuie să adopte UE?	23
2.3. Domenii care necesită reforme.....	24
2.3.1. Cercetare și dezvoltare.....	25
2.3.2. Concurența	27
2.3.3. Finanțarea inovației	27
2.3.4. Legile privind protecția muncii	29
2.3.5. Schimbări demografice și forță de muncă calificată	30
2.3.6. Impozitarea	30
2.3.7. Birocrația	30
2.4. Recomandări de politici pentru a declanșa o dinamică a inovației de jos în sus	32
3. Împrumuturi pentru creștere: pot deficitul și datoria să stimuleze competitivitatea? ...	35
3.1. Care este rolul deficitelor fiscale?.....	36
3.2. Ar trebui să îmbrățișăm disciplina fiscală?.....	38
3.3. Noile reguli fiscale în UE.....	38
3.4. Ce poate merge prost în noul cadru?	40
3.5. Cum să consolidăm regulile fiscale în UE?	41
3.6. Concurența fiscală în UE.....	42
3.7. Recomandări legate de impozitul minim global	44
4. Reforma sistemului de pensii și capitalizarea	46
4.1. Într-o lume care îmbătrânește, sistemele PAYG înseamnă o pierdere a competitivității..	46
4.2. Subdezvoltarea economiilor pentru pensii în UE	50
4.3. UE ar trebui să facă eforturi pentru generalizarea fondurilor de pensii.....	51
4.4. Sistemul de pensii în România	53
Referințe.....	55

Rezumat executiv

Ponderele Uniunii Europene în economia globală a scăzut considerabil în ultimele două decenii, de la 25,8% în 2004 la 17,6% în 2024 (FMI, 2024). Economia europeană pierde teren față de Statele Unite și urmează să fie depășită curând de China. Această reducere a influenței economice a UE este rezultatul unei creșteri economice modeste, însoțită de schimbări demografice semnificative în Europa. În ultimii 20 de ani, creșterea economică a fost fragilă, cu episoade de recesiune care au șters progresele realizate în anii mai favorabili. Principalul motor al creșterii economice au fost noile state membre, unde indicele PIB-ului bazat pe anul 2005 a ajuns la valori între 140 și 200 procente în majoritatea țărilor din Europa Centrală și de Est, în timp ce economiile din sudul continentului au stagnat (Eurostat, 2024a).

Viitorul competitivității europene este în centrul atenției politice a noii Comisii Europene (CE). Raportul lui Mario Draghi, fost președinte al Băncii Centrale Europene, despre competitivitate (Draghi et al., 2024) și cel al fostului prim-ministru italian Enrico Letta privind Piața Unică (2024) vor ghida cadrul de gândire al CE și posibilele politici strategice menite să stimuleze competitivitatea și creșterea economică. Ghidul formulat de Epicenter oferă o perspectivă inovatoare și o analiză detaliată a competitivității UE, concentrându-se pe creștere și libertate economică, mediul favorabil inovației, eliminarea barierelor birocratice excesive, nivelurile ridicate ale datoriei publice, dar și promisiunile nesustenabile privind pensiile.

De ce pierde UE la capitolul competitivitate?

- **Libertatea economică redusă:** Comparativ cu SUA, UE stă mai slab la capitolul libertate economică, în special din cauza nivelului ridicat de intervenție guvernamentală și a reglementărilor stricte. Deși UE este competitivă în ceea ce privește sistemul juridic, stabilitatea monetară și libertatea de a tranzacționa și investi, taxele mari, datoriile excesive și reglementările stricte îi subminează avantajele competitive.
- **Piața Unică (PU):** Deși PU reprezintă o poveste de succes la nivel global, aceasta nu și-a atins întregul potențial. Procesul de integrare a piețelor a stagnat, iar entuziazmul inițial a fost înlocuit de oarecare oboseală. Cu toate acestea, consolidarea PU ar putea aduce un beneficiu de 713 miliarde de euro pe parcursul unui deceniu (Comisia Europeană, 2020).
- **Creșterea costurilor cu forța de muncă:** În ultimele trei decenii, UE a înregistrat o scădere a competitivității, caracterizată prin creșterea costurilor cu forța de muncă și stagnarea producției. Fondurile împrumutate au fost adesea utilizate pentru consum intern și creșterea costurilor salariale, în loc să fie direcționate către investiții productive. Creșterea datoriei publice reflectă expansiunea cheltuielilor

guvernamentale, în special în perioadele de criză. Nivelurile datoriei variază semnificativ între statele membre, afectând atât libertatea economică, cât și flexibilitatea fiscală (Eurostat, 2024c).

- **Îmbătrânirea populației și pensiile nesustenabile:** UE a gestionat slab provocările legate de îmbătrânirea populației și dezvoltarea insuficientă a fondurilor de pensii în jumătate dintre statele membre. Aceste probleme au dus la creșterea costurilor cu forța de muncă, afectând competitivitatea prețurilor companiilor europene și reducând capitalul disponibil pentru investiții în dezvoltare și inovație. Acest lucru explică de ce UE a rămas în urma SUA și a altor regiuni mai atractive.
- **Pentru România,** toate aceste observații sunt valabile. Cea mai gravă și subestimată amenințare din punct de vedere economic, politic și social rămâne în continuare problema pensiilor. Soluția viabilă pe termen lung este substituirea progresivă dar accelerată a Pilonului 1 cu Pilonul 2. Ea nu este explicată și nici măcar evocată de către decidenții politici, iar măsurile adoptate au mers mai degrabă în sensul contrar. Creșterea gradului de libertate economică a economiei românești (adică în primul rând reducerea poverii administrative și a parafiscalității) ar fi mult mai la îndemâna decidenților noștri deoarece nu reprezintă o povară asupra bugetului. Această măsură ar spori competitivitatea forței de muncă și a companiilor noastre precum și atractivitatea mediului de afaceri românesc. Valorificarea mai bună a oportunităților oferite de piața unică ar urma în mod natural, cu consecințe pozitive asupra nivelului de trai al populației.

Revitalizarea Pieței Unice

- **Prioritizarea Pieței Unice:** Eliminarea barierelor administrative și de reglementare pentru schimburile transfrontaliere trebuie să redevină un obiectiv principal. UE ar trebui să stabilească obiective ambițioase pentru PU și să evalueze progresul acestora pe baza unor indicatori de performanță cuantificabili. Fiecare nouă reglementare a UE trebuie să fie însoțită de o evaluare a impactului asupra PU, iar reglementările existente trebuie revizuite periodic pentru a evita suprareglementarea.
- **Extinderea PU dincolo de granițele UE:** Eforturile ar trebui să vizeze eliminarea barierelor tarifare și non-tarifare pentru a facilita comerțul cu țările din afara UE. Este necesar să fie încheiate mai multe acorduri comerciale și să fie eliminate barierele care limitează comerțul intra-UE în domeniul serviciilor.
- **Dezvoltarea piețelor de capital:** Piețele de capital din UE sunt în urmă față de cele din SUA. UE ar trebui să se concentreze mai puțin pe naționalism economic și mai mult pe fuziuni, achiziții și cooperare. Regulile de concurență trebuie adaptate la dimensiunea PU.
- **Reevaluarea ajutoarelor de stat:** Ajutoarele de stat, în special cele bazate pe subvenții verzi, distorsionează relațiile de piață și favorizează

adesea un număr restrâns de beneficiari. Regulile privind ajutoarele de stat ar trebui să revină la configurația inițială, conform articolului 107 din Tratatul privind Funcționarea UE, care permite sprijin doar în caz de eșec al pieței.

- **Facilitarea antreprenoriatului:** Schemele naționale de autorizare și permise trebuie reevaluate pentru a simplifica antreprenoriatul în cadrul PU. Ar trebui promovată recunoașterea reciprocă a reglementărilor în anumite sectoare. Instrumentele pentru o mai bună reglementare ale UE (2023) trebuie consolidate și aplicate mai eficient.
- **Liberalizarea pieței muncii:** Reglementările ocupaționale și piața muncii trebuie liberalizate. Dacă o ocupație nu necesită licențiere într-un stat membru fără a provoca efecte adverse semnificative, celelalte state membre ar trebui să elimine cerințele de licențiere pentru acea ocupație. Directiva privind munca pe platforme digitale ar trebui regândită pentru a permite cetățenilor UE să beneficieze de flexibilitatea specifică acestora, iar PU să devină din nou un spațiu unde platformele digitale noi pot evolua și prospera.
- **Promovarea inovației în locul reglementării excesive:** UE ar trebui să evite adoptarea de reglementări redundante care reduc atractivitatea PU ca spațiu pentru inovație, în special în sectorul digital. Actul privind Piețele Digitale și Actul privind Inteligența Artificială trebuie reevaluate, iar Actul privind Serviciile Digitale trebuie îmbunătățit.
- **Îmbunătățirea aplicării principiilor PU:** Deși numărul cazurilor de infringement a crescut în perioada 2019-2022, scăzând apoi în 2023, numărul de cazuri de infringement rămâne ridicat (Comisia Europeană, 2024b). Simplificarea procedurilor de infringement prin eliminarea fazei de opinie motivată și reducerea programului pilot al UE ar contribui la scăderea numărului de cazuri noi și nerezolvate.
- **Decidenții politici din România** au tot interesul să promoveze aceste politici nu doar la nivel european, ci și la nivel național. O piață unică funcțională și supusă unor reguli simple, clare, stabile, aplicate uniform este în interesul consumatorilor, în interesul producătorilor mici și mijlocii, în interesul țărilor mici deoarece orice excepție, complicație și distorsiune politică a pieței este făcută în favoarea celor puternici politic și economic.

Despre datorii, taxe și competitivitate

- **Competitivitatea economiei UE este afectată de nivelurile ridicate ale datoriei publice și de fiscalitatea crescută.** Uniunea trebuie să asigure o gestionare sănătoasă a finanțelor publice, să controleze cheltuielile guvernamentale și să reducă datoriile prin reguli fiscale mai stricte.

- **Implementarea rapidă a Directivei Consiliului 2022/2523 privind impozitul minim pe profit (CIT)**, combinată cu adoptarea tardivă de către unele state membre și cu unele prevederi defectuoase, afectează grav competitivitatea UE. Trecerea de la concurența fiscală la concurența bazată pe subvenții și incertitudinile juridice generate de transpunerea întârziată a directivei agravează aceste provocări. Politicile de armonizare fiscală amenință să accentueze creșterea modestă pe care UE a înregistrat-o deja cu dificultate.
- **Indexarea pragului minim de impozitare la inflație și stabilirea unei indexări automate** ar putea reduce creșterea disproporționată a poverii fiscale pentru companii și ar proteja grupurile de întreprinderi multinaționale care se apropie de acest prag. Totodată, se recomandă o evaluare de impact detaliată ex-post. Anul 2025 ar trebui să fie o etapă pregătitoare, concentrată pe simplificarea procesului de conformitate și reducerea poverii fiscale asupra întreprinderilor, menținând în același timp competitivitatea UE.
- **Noul cadru de guvernanță fiscală** este mult mai complex și, într-un fel, mai puțin transparent, ceea ce generează incertitudini semnificative. Dialogul tehnic cu statele membre nu este pe deplin clar, iar Comisia Europeană va avea puterea de a decide ad-hoc diverse traiectorii de cheltuieli și măsuri corective, de la caz la caz.
- Având în vedere diversitatea UE, **o abordare uniformă nu este eficientă**. Legislația fiscală europeană trebuie să stabilească obiective clare, aplicabile tuturor statelor membre, dar să permită flexibilitate în implementare. În loc să se concentreze pe microgestionarea respectării regulilor fiscale, Comisia ar trebui să sprijine existența și relevanța consiliilor fiscale independente la nivel național. Totodată, cadrul revizuit ar trebui să includă reguli clare pentru identificarea încălcărilor și aplicarea amenzilor, astfel încât să sporească transparența.
- **Un orizont de evaluare relativ scurt**, de exemplu zece ani, descurajează guvernele să adopte reforme pe termen lung, în special în sistemul de pensii.
- **România** a irosit avantajul unei datorii publice reduse și se apropie de limita maximă permisă de Tratat. Mai grav, facilitatea permisă de programarea multianuală, croită pentru statele supra-îndatorate, a fost folosită de autoritățile române pentru a spori gradul de îndatorare prin deficite excesive succesive. Este nevoie de inversarea imediată a acestei tendințe, înainte ca finanțarea datoriei publice să reprezinte unul din principalele elemente ale cheltuielilor publice.

Despre inovație și birocrație

- UE are nevoie urgentă de un moratoriu privind noile reglementări, de o revizuire a celor existente și de o instituționalizare mai accentuată a reducerii birocrației. Pentru a înțelege costurile reglementărilor – un prim pas crucial către o reglementare mai bună – este necesar un cadru mai complex decât modelul standard de costuri. Nici statele membre, nici UE nu dispun de un instrument care să cuantifice costurile reglementărilor pe

sectoare. O astfel de unealtă ar putea fi inspirată de modelele RegData și QuantGov utilizate în SUA.

- Reducerea birocrăției pentru a stimula inovația trebuie să devină o prioritate politică. Investițiile private nu trebuie să fie direcționate prin interdicții sau discriminare față de anumite tehnologii, cum ar fi taxonomia UE pentru activități durabile. Regulamentul Taxonomiei din cadrul Pactului Verde trebuie revizuit pentru a susține deschiderea tehnologică și inovația.
- Utilizarea semnalelor de preț și a instrumentelor de politică compatibile cu regulile pieței libere ar trebui promovată. Prețurile, spre deosebire de interdicții, stimulează inovația, relevă costurile reglementărilor și permit consumatorilor și producătorilor să își ajusteze comportamentele eficient.
- În ceea ce privește Horizon Europe și alte inițiative viitoare, UE trebuie să prioritizeze deschiderea tehnologică și libertatea academică. Finanțarea publică a cercetării de bază trebuie să rămână o prioritate în politica de inovație. Concurența liberă, atât în interiorul PU, cât și pe piețele externe, trebuie susținută, în măsura permisă de contextul geopolitic.
- Pentru a încuraja integrarea capitalului, UE ar trebui să facă primii pași spre o uniune a piețelor de capital. Acest lucru necesită un „al 28-lea regim”, cu o structură juridică nouă care să faciliteze deschiderea de afaceri și finanțarea start-up-urilor, chiar dacă vor exista provocări în ceea ce privește insolvența și reglementările fiscale.
- Legislația de protecție a muncii trebuie flexibilizată, în special în ceea ce privește perioadele de probă și reglementările privind concedierea pentru angajații calificați. De asemenea, integrarea pieței interne a muncii și încheierea de acorduri cu alte țări pentru recrutarea forței de muncă calificate sunt esențiale. Calificările profesionale trebuie recunoscute, iar profesioniștii din țări cu creștere rapidă, precum India, ar trebui să găsească noi oportunități în UE.
- În loc să aștepte acest al 28-lea regim, **România** are posibilitatea de a căuta activ în rândul tuturor statelor membre reglementările cele mai libere, care împovărează, frânează, blochează cel mai puțin inițiativele antreprenoriale și contractele private.

Despre pensii și crearea de bunăstare

- Subdezvoltarea fondurilor de pensii reprezintă o adevărată „sabie a lui Damocles” pentru UE, mai ales în contextul declinului populației active cauzat de schimbările demografice.
- În medie, deficitul anual cauzat de lipsa de dezvoltare a economiilor pentru pensii în UE, comparativ cu media OCDE, reprezintă 2,4% din PIB-ul UE-27, adică peste 350 de miliarde de euro pe an.
- Competitivitatea prețurilor este strâns legată de modul în care este conceput sistemul de pensii. În cazul unui sistem bazat cel puțin parțial pe capitalizare de piață, pensionarii sunt finanțați prin contribuțiile la pensii, completate de randamentele obținute din economii, precum dividende și câștiguri de capital. În schimb, în sistemele de pensii prin repartitie (denumite „pay-as-you-go” PAYG) – modelul predominant în UE – nu

există o creștere de bunăstare bazată pe economii, iar toate beneficiile sunt finanțate prin impozitare. Aceasta înseamnă creșterea costului forței de muncă prin contribuții sociale obligatorii, în plus adăugând presiune asupra celorlalte forme de impozitare.

- În lipsa unui dinamici demografice pozitive, sistemele bazate pe capitalizare par a fi cea mai economică soluție pentru finanțarea pensiilor. Acestea beneficiază de performanțele piețelor financiare și pot asigura pensii mai mari decât sistemele tip PAYG. O parte din pensii este autofinanțată prin câștigurile din investiții – dividende, câștiguri de capital etc. – ceea ce reduce contribuțiile necesare pentru un nivel similar al pensiilor.
- UE rămâne puternic dependentă de schemele PAYG pentru finanțarea pensiilor. În peste jumătate dintre statele membre, economiile pentru pensii generează o bogăție anuală mai mică de 1% din PIB, în special în Franța, Germania, Grecia, Italia, Lituania, Polonia, Slovacia și Spania. În schimb, în Olanda și Danemarca, economiile pentru pensii generează o bogăție anuală echivalentă cu 10 puncte procentuale din PIB.
- Pensiile au fost principala sursă de creștere a cheltuielilor publice în UE în ultimii 20 de ani. În viitorul apropiat, doar câteva țări cu sisteme de pensii semnificativ capitalizate vor putea să finanțeze o proporție importantă a pensiilor fără a recurge la taxe sau contribuții obligatorii, deoarece doar aceste state vor avea acces la câștigurile generate de economiile pentru pensii.
- Capitalizarea nu doar că sprijină competitivitatea și puterea de cumpărare, dar ajută și la echilibrarea finanțelor publice, permițând economisirea taxelor și realocarea lor către alte cheltuieli colective. Nu este o coincidență faptul că cele mai avansate țări europene în ceea ce privește fondurile de pensii – Islanda, Danemarca, Olanda, Elveția etc. – au și cele mai echilibrate finanțe publice.
- Generalizarea utilizării fondurilor de pensii ar trebui să devină o prioritate pentru UE, în strânsă legătură cu planul european de creștere a unei uniuni a piețelor de capital și a unor piețe financiare integrate. Acest pas este esențial pentru menținerea competitivității și pentru recuperarea decalajului în finanțarea inovației. Subdezvoltarea economiilor pentru pensii reprezintă o piedică majoră în finanțarea economiei și a inovației, așa cum subliniază recentul raport privind competitivitatea realizat sub conducerea lui Draghi (Draghi et al., 2024).
- **România** este într-o poziție mai bună decât unele state fondatoare ale UE, precum Franța, care nu are încă echivalentul Pilonului 2 sau decât a altor țări care au confiscat economiile cetățenilor lor (Polonia, Ungaria). Situația țării noastre rămâne însă gravă, din mai multe motive: întârzierea cu un deceniu a implementării reformei sistemului de pensii, caracterul său foarte limitat, întârzieri ulterioare în implementare, restricții de protofoliu excesive și contraproductive, totul pe fondul unei situații demografice dintre cele mai îngrijorătoare. Subiectul a fost expus pe larg în raportul nostru *Bani albi pentru zile negre*.

1. Competitivitate, creștere economică și libertate

Ponderea Uniunii Europene în economia globală a scăzut semnificativ, de la 25,8% în 2004 la 17,6% în 2024 (Figura 1). În mărime absolută, economia UE rămâne în urma SUA și este depășită de China, pe fondul unei perioade prelungite de creștere economică lentă și provocări demografice semnificative în Europa. În timp ce populațiile SUA și Chinei au înregistrat o creștere constantă în ultimele două decenii, populația UE a stagnat. Recent, populația totală a SUA a depășit populația celor 14 cele mai vechi state membre ale UE (EU-15, excluzând Regatul Unit), ceea ce reflectă și o dinamică demografică mai slabă în Europa¹.

Această scădere a ponderii economice globale este cauzată în mare parte de performanța modestă a vechilor state membre, care au înregistrat o reducere a contribuției lor la PIB-ul mondial de la 24,1% în 2004 la 15,4% în 2024 (Figura 1). Această tendință este evidentă în toate economiile majore ale Europei². În contrast, noile state membre (NSM³), care au aderat la UE după 2004, au înregistrat o creștere economică mai rapidă. Contribuția acestora la economia globală a crescut de la 1,7% în 2004 la 2,2% în 2024.

Performanța superioară a NSM este evidentă și din datele de convergență economică: aproape toate aceste state se apropie constant de economiile majore ale UE. În prezent, NSM se situează între 75% și 90% din media PIB per capita ajustat la paritatea puterii de cumpărare (PPS) din UE. Integrarea lor în Piața Unică Europeană și accesul la o piață extinsă, combinate cu creșteri ale productivității muncii (rezultate din acumularea de capital național și afluxul de capital străin), au contribuit semnificativ la această convergență.

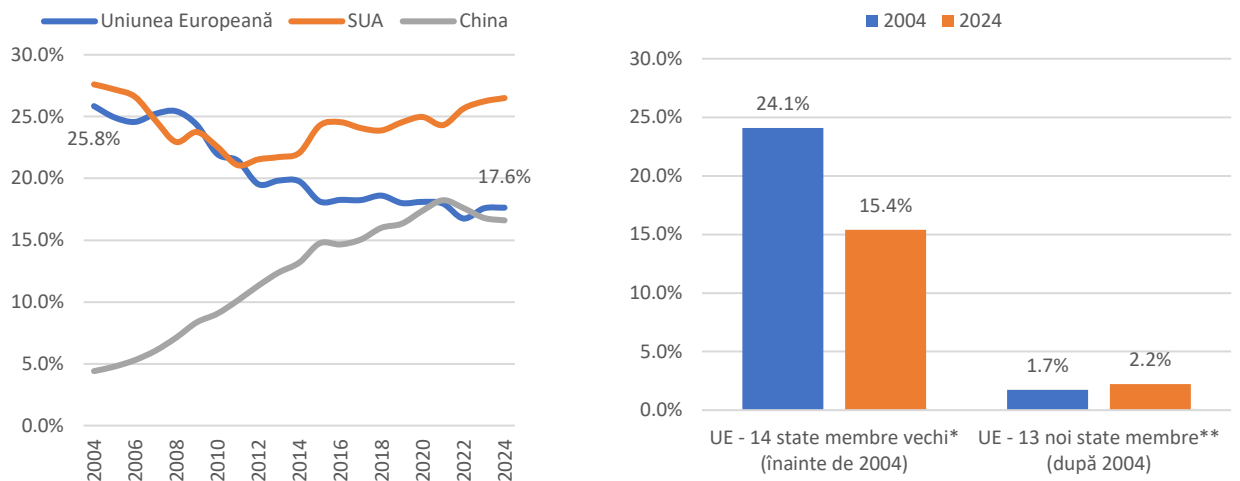
---

¹ UE-15, cu excepția Regatului Unit, include vechile state membre: Belgia, Danemarca, Germania, Finlanda, Franța, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Țările de Jos, Austria, Portugalia, Spania și Suedia.

² International Monetary Fund (2024) World Economic Outlook (October 2024) (<https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/>)

³ Include 13 NSU din a cincea (2004), a șasea (2007) și a șaptea (2013) extindere: Cehia, Estonia, Cipru, Letonia, Lituania, Ungaria, Malta, Polonia, Slovacia și Slovenia (2004), Bulgaria și România (2007) și Croația (2013)

Figura 1. Ponderea UE în PIB mondial (% , 2004–2024)

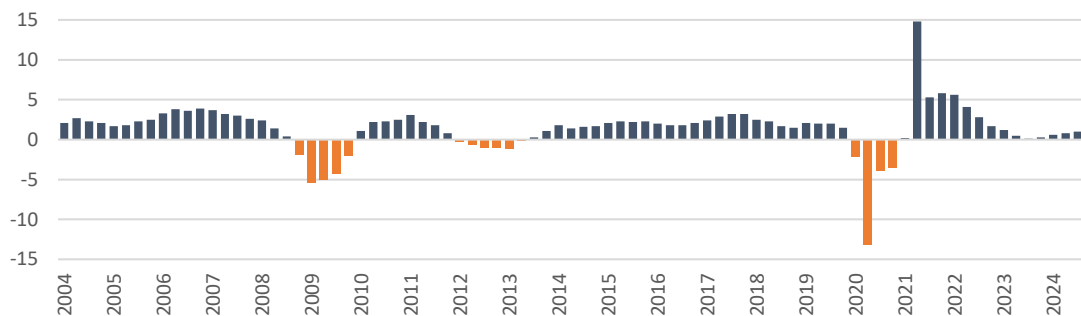
Sursa: FMI (2024).

*Include 14 state membre vechi din UE-15 (cu excepția Regatului Unit).

**Include 13 NSM din a cincea (2004), a șasea (2007) și a șaptea (2013) extinderi.

Creșterea economică în UE-27 a fost modestă în ultimele două decenii (Figura 2), marcând o medie anuală sub 1% în perioadele 2005-2009 și 2010-2014⁴. În intervalul 2015-2019, creșterea economică a fost ușor mai mare, atingând o medie de 2,2%, dar această tendință pozitivă a fost întreruptă de pandemia COVID-19 și, mai ales, de măsurile luate pentru combaterea acesteia. Între 2020 și 2024, rata medie de creștere a fost de doar 1,1%, iar prognozele indică menținerea unui ritm de creștere redus până în 2026⁵. Fiecare dintre aceste etape a fost marcată de diverse crize economice care au afectat performanța medie pe termen mediu. Deși în anumite perioade UE a înregistrat creșteri de 2-3% anual, recesiunile au redus impactul acestor episoade de creștere.

Figura 2. Creșterea PIB în UE (% , date trimestriale, 2004–24)

⁴ PIB-ul Eurostat (2024) la prețurile pieței (volume legate în lanț, modificare procentuală față de perioada anterioară)

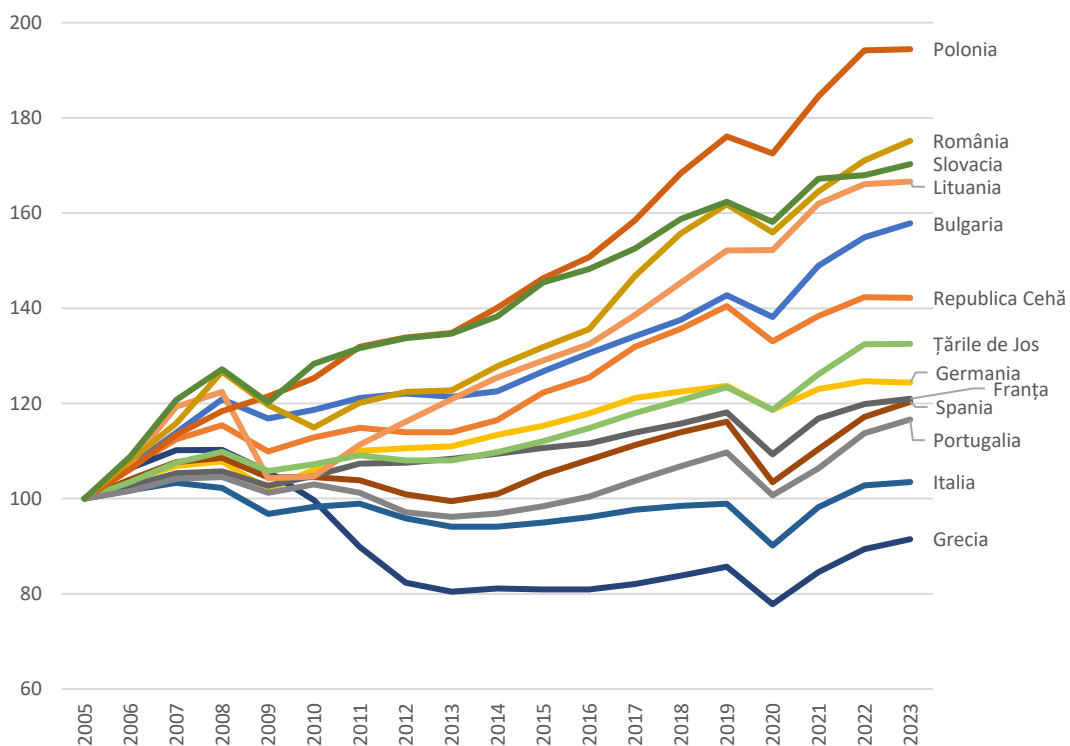
(https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_gdp__custom_9994154/default/table)

⁵ Proiecții bazate pe Comisia Europeană (2024) European Economic Forecast – Toamna 2024

Sursa: Eurostat (2024) PIB la prețurile pieței (volumen legate în lanț, modificare procentuală în perioada anterioară)
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/namq_10_gdp__custom_14815572/default/table

În Europa Centrală și de Est (ECE), noile state membre au înregistrat o performanță economică superioară. Indicele PIB, (calculat luând ca referință nivelul din 2005), a atins valori între 140 și 200 în aproape toate țările din regiune (Figura 3). Cele mai mari progrese au fost observate în Polonia, România, Slovacia, Lituania și Bulgaria⁶. Această performanță reflectă beneficiile accesului la Piața Unică și creșterea productivității muncii. În schimb, economiile sudice, precum Grecia, Italia, Portugalia, Spania și Franța, au avut rezultate modeste. Grecia a înregistrat un declin economic real, Italia a stagnat, iar celelalte țări s-au situat între 115 și 120 pe indicele PIB. Chiar și cea mai mare economie a UE, Germania, a înregistrat o creștere modestă, atingând un indice de 125. Acest lucru subliniază o tendință generală de creștere economică slabă în economiile mari ale Europei în ultimele două decenii. Această diferență între ECE și economiile sudice și vestice reflectă nu doar diferențe structurale, ci și impactul integrării în Piața Unică asupra creșterii economice.

Figura 3. PIB la prețurile pieței în diferite țări UE (Indice 2005 = 100)

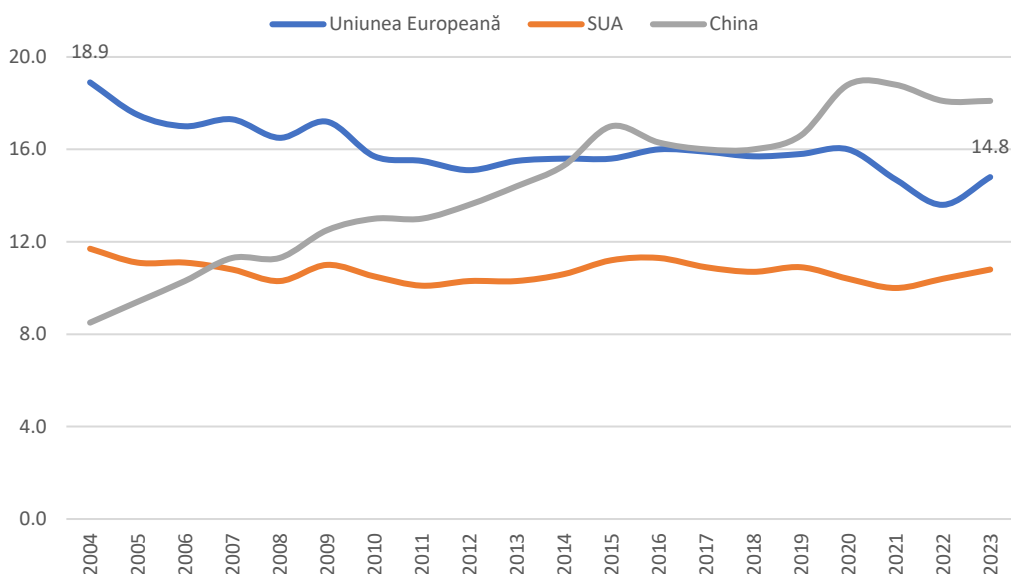
Sursa: Eurostat (2024) PIB la prețurile pieței (volumen legate în lanț, indice 2005=100)
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_gdp__custom_14815592/default/table

⁶ Eurostat (2024) PIB la prețurile pieței (volumen legate în lanț, indice 2005=100)
(https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_gdp__custom_14815592/default/table)

1.1. Comerț și competitivitate

Economia europeană continuă să joace un rol semnificativ în comerțul global, fiind în continuare cu mult înaintea SUA, însă cedează treptat teren în fața Chinei în ultimul deceniu (Figura 4). Ponderea UE în comerțul mondial a scăzut de la 18,9% în 2004 la 14,8% în 2024⁷. În comparație, exporturile SUA reprezintă 10,8% din comerțul global, în timp ce China controlează 18,1% din exporturile globale. Cel mai important grup de produse pentru exporturile UE către țările din afara blocului sunt „mașinile și vehiculele”, cu exporturi care au atins 1.028 miliarde de euro în 2023⁸. Exporturile de „alte bunuri manufacturate” din afara UE au fost evaluate la 553 miliarde de euro în 2023⁹. Aceste două categorii reprezintă 62% din totalul exporturilor extra-UE. Deși China deține o poziție semnificativă în exporturile de bunuri manufacturate, mașini și echipamente de transport, economia UE rămâne competitivă și menține un sold comercial pozitiv în aceste sectoare.

Figura 4. Ponderea în exporturile mondiale (% , 2004–23)

⁷ Eurostat (2024) Ponderea exporturilor naționale în exporturile mondiale (toate produsele) (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_lt_introeu27_2020__custom_14815714/default/table)

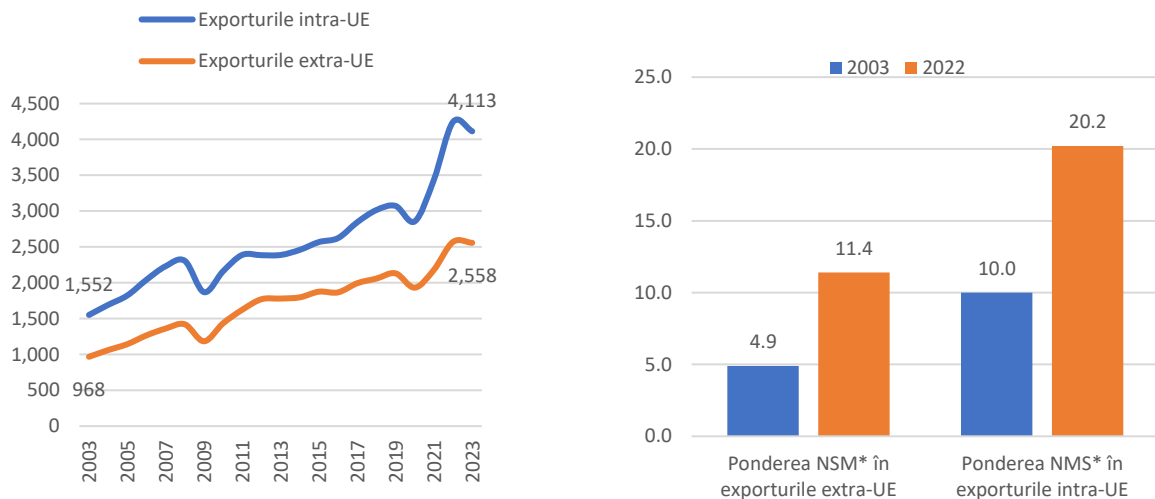
⁸ Eurostat (2024) Ponderea exporturilor naționale în exporturile mondiale (mașini și echipamente de transport) (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_lt_introeu27_2020__custom_14815704/default/table)

⁹ Eurostat (2024) Ponderea exporturilor naționale în exporturile mondiale (alte produse manufacturate) (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_lt_introeu27_2020__custom_14815708/default/table)

Sursa: Eurostat (2024) Ponderea exporturilor naționale în exporturile mondiale (Toate produsele) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_lt_introeu27_2020__custom_14815714/default/table

Extinderea Uniunii Europene și funcționarea Pieței Unice (PU) au stimulat considerabil comerțul intra-UE (Figura 5). În timp ce exporturile extra-UE au ajuns la 2.558 miliarde de euro, comerțul intra-UE a fost evaluat la 4.113 miliarde de euro în 2023¹⁰, incluzând bunuri manufacturate, mașini și echipamente de transport în valoare de 2.545 miliarde de euro (62% din totalul exporturilor intra-UE). Contribuția noilor state membre (NSM) la comerțul intra-UE a crescut de la 10% în 2003 la 20,2% în 2023, subliniind transformarea industrială din regiunea Europei Centrale și de Est (ECE) după aderarea NSM la Piața Unică. De asemenea, contribuția NSM la exporturile extra-UE s-a dublat în ultimele două decenii, de la 4,9% în 2003 la 11,4% în 2023. Creșterea ponderii NSM în comerțul intra-UE comparativ cu cel extra-UE reflectă integrarea economiilor din ECE în lanțurile de aprovizionare ale UE, cu 60–80% din exporturile țărilor ECE îndreptându-se către alte state membre ale UE¹¹.

Figura 5. Comerțul intra și extra-UE (miliarde EUR și % din NSM*)

Sursa: Eurostat (2024) Comerț intra și extra-UE (Exporturi în milioane de ECU/EURO – toate produsele) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_lt_intratrd__custom_14815758/default/table

*Include 13 NSM din a cincea (2004), a șasea (2007) și a șaptea (2013) extindere.

1.2. Libertatea economică în UE

Dinamica libertății economice globale din ultimele trei decenii explică de ce UE își pierde treptat poziția pe piața globală, în special în fața SUA (Figura 6). Deși economiile mari ale Europei se află printre cele mai libere din lume, acestea sunt

¹⁰ Eurostat (2024) Comerț intra-UE (Exporturi în milioane de ECU/EURO – toate produsele) (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_lt_intratrd__custom_14815758/default/table)

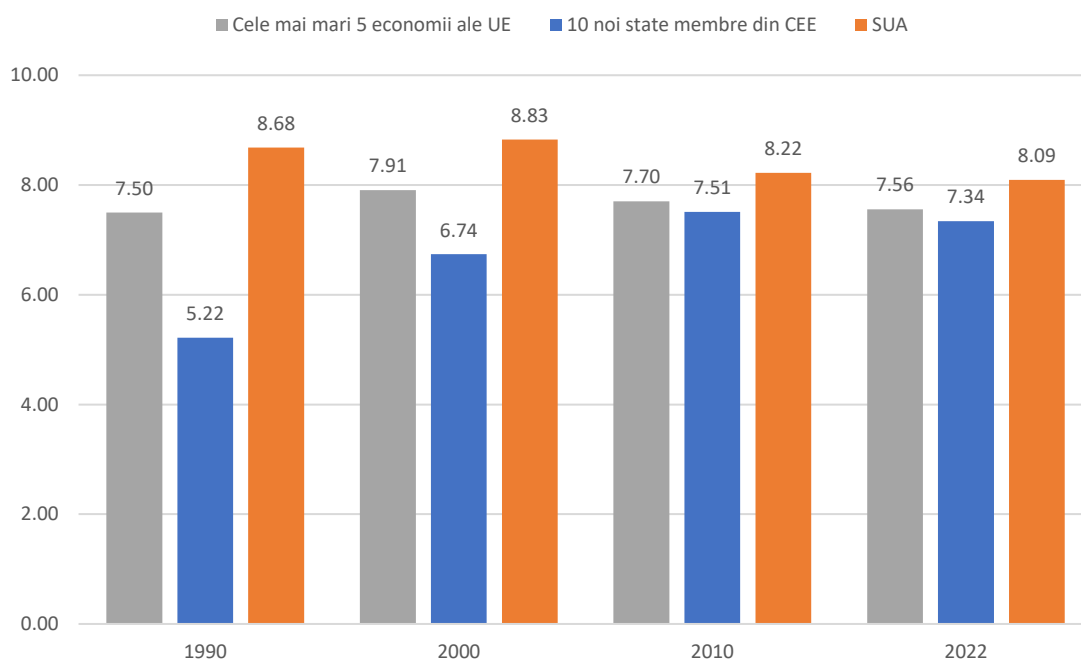
¹¹ Eurostat (2024) Ponderea exporturilor pe partener în totalul exporturilor (toate produsele) (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_lt_intratrd__custom_14815833/default/table)

mai puțin libere decât economia SUA¹². Nicio economie majoră dintre cele 5 ale UE¹³ nu s-a clasat în top 10 al celor mai libere economii, în timp ce SUA rămâne în top 5. Expansiunea libertății economice în Europa în ultimele decenii este datorată în principal creșterii libertății economice în țările din ECE. Noile state membre recuperează decalajele față de economiile majore ale UE¹⁴.

Economiile majore din UE sunt afectate de un nivel scăzut al libertății economice din cauza intervenției guvernamentale și a reglementărilor stricte (Figura 7). Europa are performanțe bune în ceea ce privește statul de drept, comerțul liber și stabilitatea monetară, în ciuda unui episod recent de inflație ridicată. Comerțul liber este o realizare importantă a UE, în special comerțul intra-UE, unde Piața Unică joacă un rol crucial în facilitarea liberei circulații a bunurilor, serviciilor, capitalului și persoanelor. Totuși, trebuie remarcat că comerțul în cadrul SUA este considerabil mai liber decât cel din UE, din cauza numeroaselor imperfecțiuni în funcționarea Pieței Unice.

Figura 6. Libertatea economică* în lume (2024)

Sursa: calcule IME bazate pe Economic Freedom of the World 2024, Fraser Institute.

*Pe o scară de la 0 la 10, 10 fiind valoarea maximă a libertății economice.

¹² Fraser Institute (2024) Economic Freedom of the World: 2024 Annual Report

(<https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/2024-10/economic-freedom-of-the-world-2024.pdf>)

¹³ Acestea sunt Germania, Franța, Italia, Spania și Țările de Jos

¹⁴ Aici ne concentrăm pe Cehia, Polonia, Ungaria, Estonia, Letonia, Lituania, Slovacia și Slovenia din „a cincea” extindere a UE din 2004 (Cipru și Malta nu sunt incluse) și Bulgaria și România din „a șasea” extindere a UE din 2007.

Figura 7. Libertatea economică* pe categorii în cele mai mari economii ale UE** și SUA (2024)

Sursa: calcule IME bazate pe Economic Freedom of the World 2024, Fraser Institute.

*Pe o scară de la 0 la 10, 10 fiind valoarea maximă a libertății economice.

**Germania (DE), Franța (FR), Italia (IT), Spania (ES) și Țările de Jos (NL)

Potențialul economic al Europei este afectat negativ de dimensiunea excesivă a guvernului – taxe mari pe muncă și capital, cheltuieli guvernamentale net mai mari și niveluri ridicate ale datoriei publice, în special în economiile sudice. Redistribuția guvernamentală este semnificativ mai mare în UE decât în SUA. În UE, veniturile guvernamentale (adică resursele extrase de guvern de la contribuabilii care le-au produs) au reprezentat în mod constant 45-46% din PIB în ultimii douăzeci de ani¹⁵, în timp ce în SUA, veniturile guvernamentale totale reprezintă 32-33% din PIB¹⁶. Aceasta este o diferență de peste 10 puncte procentuale, ceea ce implică un rol semnificativ mai mare al statului și o povară mai mare asupra persoanelor și întreprinderilor din UE. Țările din ECE care au politici fiscale mai prudente – cu taxe relativ scăzute pe muncă și capital și cu

¹⁵ Eurostat (2024) Venituri guvernamentale, cheltuieli și principalele agregate (Procent din produsul intern brut) (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main__custom_14819910/default/table)

¹⁶ Fondul Monetar Internațional (2024) Venituri guvernamentale (% din PIB) (<https://www.imf.org/external/datamapper/rev@FPP/USA/FRA/JPN/GBR/SWE/ESP/ITA/ZAF/IND>)

niveluri mai scăzute de redistribuție – se înregistrează creșteri economice mai mai și, prin urmare, își măresc ponderea în economia și comerțul UE.

Reglementările din UE au tendința să limiteze libertatea economică și competitivitatea mai mult decât în SUA. Statele membre ale UE aplică reglementări stricte pe piața muncii, inclusiv reguli privind orele de lucru, angajarea și concedierea, precum și costuri ridicate de încetare a contractelor. În comparație cu SUA, companiile din UE au mai puțină libertate de a intra pe piețe și de a concura. Povara reglementărilor a crescut în UE în ultimii ani, fiind vizibilă și în sectorul serviciilor, unde restrictivitatea a crescut atât în vechile state membre, cât și în noile state membre. Această povară reglementativă descurajează inovația și creșterea economică, lucru reflectat și de investițiile private reduse în sectoarele de înaltă tehnologie din UE, comparativ cu fluxurile mai mari de capital din SUA în industrii similare.

În timp ce comerțul cu bunuri în cadrul pieței interne este destul de extins și în conformitate cu ideea fundamentală a PU, sectorul serviciilor rămâne o „lucrare în curs”, deoarece „prestarea transfrontalieră de servicii este încă în mare măsură subdezvoltată” (Saulnier 2022), ceea ce este grav, având în vedere că serviciile reprezintă circa două treimi din PIB-ul unor economii dezvoltate precum cele din UE. Acest lucru se datorează numeroaselor bariere – cum ar fi procedurile administrative complexe, costurile ridicate de intrare și normele naționale diferite, dar și lipsa accesului la informații privind regulile și cerințele distincte – care împiedică evoluția unui sector de servicii adecvat în PU.

Datele privind libertatea economică, creșterea și convergența arată că țările care au beneficiat cel mai mult de pe urma PU în ultimii douăzeci de ani sunt noile state membre din ECE. Aceste economii beneficiază de avantajele competitive ale costurilor mai mici pentru companii, de un mediu mai bun pentru desfășurarea afacerilor, de politici fiscale prudente și de o povară mult mai mică a datoriei publice, ceea ce le permite să profite de piața largă a UE. În acest sens, PU nu garantează convergența, dar permite țărilor să-și valorifice avantajele competitive, să se integreze mai profund cu cele mai mari economii ale Europei și să urmărească politici care susțin creșterea economică. Cu toate acestea, episodul recent de stagnare și chiar reducere a libertății economice în UE și imperfecțiunile continue din PU prezintă riscuri pentru competitivitate nu numai în regiunea ECE, ci și în UE în ansamblul său.

1.3. Rolul vital al Pieței Unice

Piața unică (PU) este, fără îndoială, una dintre cele mai semnificative realizări ale UE. Recent, PU și-a sărbătorit cea de-a treizecea aniversare, în timp ce multe dintre țările ECE și-au sărbătorit cea de-a douăzecea aniversare a aderării. În lumina acestor evenimente, Epicenter a publicat două rapoarte (2024a, 2024b) care explorează evoluția PU, beneficiile pe care le oferă și deficiențele care subminează potențialul economic al UE. În ultimele două decenii, în timp ce țările ECE au beneficiat foarte mult de aderarea la piața UE mai largă, a apărut un decalaj între declarațiile politice ale UE cu privire la semnificația PU, aplicarea

principiilor acestuia de către statele membre și politicile UE care pot face PU mai deschisă și mai competitivă, determinând astfel economia UE înainte.

PU este o poveste de succes unică la nivel global. Nu există o altă uniune economică a țărilor independente cu un asemenea nivel de integrare economică și eliminare a barierelor în calea comerțului, investițiilor și liberei circulații a oamenilor. Unele dintre principalele realizări și caracteristici ale PU sunt următoarele:

- Comerțul intra-UE aproape s-a dublat în ultimele două decenii, țările ECE și-au dublat ponderea la 20% din comerțul intra-UE.
- PU a permis convergența economică a țărilor din ECE cu media UE. Integrarea în PU a permis acestor țări să atragă investiții de capital semnificative din țările din vestul UE. Peste 50% din investițiile străine directe (ISD) din aceste țări provin din alte state membre ale UE.
- Calitatea de membru PU permite libera circulație a forței de muncă. Muncitorii din partea de est a UE se deplasează în principal în țările din blocul de vest în căutarea unor salarii mai mari și un nivel de trai mai bun. PU facilitează, de asemenea, angajarea transfrontalieră, iar diasporele contribuie economic în țările lor de origine prin remitențe.
- PU are multiple avantaje economice datorită concurenței puternice, care a condus la o eficiență mai mare. Economiiile statelor membre ale UE ar fi cu 5,9% până la 20,5% mai mici fără funcționarea PU (Veld 2019).
- PU este un proiect economic și legislativ masiv. La sfârșitul anului 2023, 1.001 de directive și 6.492 de reglementări erau în vigoare pentru a asigura funcționarea PU¹⁷.

Din păcate, aceste realizări nu înseamnă că cetățenii UE se bucură de întregul potențial al PU. PU a stagnat la jumătatea drumului: entuziasmul inițial de a integra piețele a fost înlocuit de atunci cu oboseala PU (Epicenter 2024b). Conform calculului Comisiei Europene, consolidarea PU ar adăuga o valoare de 713 miliarde EUR pe parcursul unui deceniu (Comisia Europeană 2020). Aceasta subliniază cât de mult pierd în prezent economiile statelor membre prin împiedicarea liberei circulații a oamenilor, bunurilor, serviciilor și capitalului prin reglementările lor.

1.4. Care sunt principalele motive care explică oboseala Pieței Unice?

După cum remarcă Ramūnas Vilpišauskas (Epicenter 2024b), „piața unică a devenit victima propriului succes. UE a adâncit și lărgit deja Piața Unică într-o măsură semnificativă. Din punct de vedere politic, a devenit mai dificilă eliminarea normelor discriminatorii care ating politicile interne de lungă durată sau amenință anumite interese”. Există o lipsă de curaj și de sprijin politic din partea statelor membre. Acest lucru este evident în liberalizarea limitată a comerțului cu servicii intra-UE, precum și în prezența unei piețe de capital

---

¹⁷ Single Market Scoreboard (2024)

subdezvoltate. În același timp, UE și-a schimbat treptat atenția de la demontarea barierelor comerciale la elaborarea de politici sectoriale cuprinzătoare.

Filosofia politicii economice s-a schimbat de la „cum se face comerțul” la „cum ar trebui să arate comerțul, astfel încât toată lumea să fie protejată”. UE ar trebui să facă un pas înapoi și să acorde prioritate dezvoltării PU față de armonizarea politicilor sociale și fiscale. Domeniile cu cel mai mare potențial de îmbunătățire sunt sectorul serviciilor, piața de capital și piața muncii.

1.5. Cum poate fi îmbunătățită piața unică?

În primul rând, prin a face din PU, din nou, o prioritate. Obiectivul inițial de a elimina barierele de reglementare și administrative din calea schimburilor transfrontaliere ar trebui să devină din nou o prioritate de bază. UE ar trebui să stabilească și să pledeze pentru obiective ambițioase pentru PU. Aceste obiective trebuie să fie însoțite de indicatori cantitativi cheie de performanță pentru a permite evaluarea implementării. Orice nouă legislație UE ar trebui să fie însoțită de o evaluare a implicațiilor acesteia pentru PU. Legislația trebuie să fie evaluată și revizuită periodic pentru a evita suprareglementarea.

- PU nu ar trebui să se termine la granițele UE. Ar trebui depuse eforturi pentru a demonta barierele tarifare și netarifare pentru a facilita comerțul sporit cu țările din afara UE. Trebuie căutate și dezvoltate mai multe acorduri comerciale.
- Restrictivitatea comerțului cu servicii în PU, care este măsurată prin Indicele de Restricție a Comerțului cu Servicii (STRI), a crescut în ultimii opt ani (Epicenter 2024a). Acest lucru indică faptul că există încă bariere și reglementări semnificative care limitează amploarea comerțului cu servicii intra-UE, care ar trebui eliminate.
- Piețele de capital din UE sunt în urmă în urma SUA. UE ar trebui să stea cât mai departe de naționalism și să se concentreze spre fuziuni, achiziții și cooperare. Regulile de concurență ar trebui ajustate la scara PU.
- Ajutoarele de stat, determinate în principal de subvenții verzi, au fost în creștere (Epicenter 2024a). Ajutoarele de stat denaturează relațiile de piață, conducând adesea la o selecție (politică) a câștigătorilor. Normele privind ajutoarele de stat ar trebui să revină la configurația inițială: așa cum sunt definite la articolul 107 din Tratatul privind Funcționarea UE, care specifică că ajutorul ar trebui acordat numai în cazuri de eșec al pieței.
- Schemele naționale de autorizare și acordare de permise trebuie reevaluate în ecosistemele industriale și de infrastructură pentru a facilita antreprenoriatul în PU. Ar trebui încurajată recunoașterea reciprocă a reglementărilor în sectoarele desemnate. Setul de instrumente al UE pentru o mai bună reglementare (Comisia Europeană 2023) ar trebui consolidat și aplicat mai eficient.
- Liberalizarea reglementărilor ocupaționale și a pieței muncii. Dacă o ocupație nu mai necesită licențiere într-un stat membru, fără efecte adverse semnificative, alte state membre ar trebui să fie îndrumate să-și

elimine cerințele de autorizare pentru ocupația respectivă. Directiva de lucru privind platformele digitale ar trebui re-proiectată astfel încât cetățenii UE să poată beneficia de beneficiile flexibilității intrinsece acestora. Acest lucru va asigura și mai mult că PU va deveni din nou un loc în care noile platforme digitale pot evolua.

- Semnalizarea virtuții ar trebui să fie o prerogativă a actorilor de pe piață. Așa numita „clamare a virtuții” (virtue signaling) nu ar trebui să fie o obligație legală a actorilor de pe piață. Povara impusă firmelor de diferitele cerințe de mediu, sociale și de guvernanta (ESG) crește costurile acestora, afectând în mod disproporționat întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri) și subminând competitivitatea generală. De asemenea, efectele dorite ale acestor măsuri sunt uneori subestimate, iar efectele lor nedorite sunt ignorate.
- UE ar trebui să evite adoptarea de noi reglementări redundante care ar limita atractivitatea PU ca loc pentru inovare. Acest lucru este esențial în special pentru sectorul digital.
- Actul privind Piețele Digitale și Actul Privind Inteligența Artificială ar trebui reevaluate, iar Actul Privind Serviciile Digitale ar trebui îmbunătățit. UE ar trebui să renunțe la modelul de concurență statică și de planificare a cotei de piață și să se îndrepte către conceptele de dinamică a pieței și crearea unui mediu fertil pentru inovare. Altfel spus, criteriul esențial de evaluare a gradului de concurență pe o piață nu trebuie să fie numărul operatorilor și cota lor de piață, ci existența și nivelul barierelor artificiale (reglementare) la intrarea pe piața respectivă și pe piața substitutelor produsului sau serviciului analizat. Eliminarea barierelor artificiale la intrarea pe piață este un mijloc mult mai eficient de destructurare a unor eventuale carteluri și deci de a spori concurența în beneficiul consumatorilor.
- În același timp, eforturile legislative trebuie să fie însoțite de o mai bună aplicare a principiilor PU în statele membre. Numărul de cazuri de infringement deschise la sfârșitul anului a crescut (Epicenter 2024a), ceea ce a condus la crearea unui stoc crescut de cazuri. De exemplu, eficientizarea procedurii de infringement prin eliminarea fazei de opinie motivată ar fi un pas înainte. În plus, reducerea mecanismului EU Pilot va contribui la limitarea creșterii cazurilor noi și nerezolvate.
- La nivel UE, România trebuie să sprijine sistematic măsurile de liberalizare a pieței unice și integrarea în această piață în orice formă a țărilor vecine ne-membre, în mod special a Republicii Moldova. De asemenea, autoritățile vor trebui să sprijine activ agenții economici români să identifice cazurile de încălcare a prevederilor tratatelor și măsurile care, sub diverse ambalaje, au ca efect discriminarea agenților economici români și din ECE în general (domeniul transporturilor este unul în care există astfel de precedente). O sursă de reglementări aparent nediscriminatorii dar care lovesc disproporționat agenții din țările mai sărace și firmele mici și mijlocii indiferent de țara de origine este cea din sfera „ESG”.

2. Revitalizarea inovației europene: un apel pentru reducerea birocrăției și revenirea la politici compatibile cu principiile pieței libere

După cum este descris în rapoartele Draghi (2024) și Letta (2024), UE este, la momentul de față, în urmă SUA și a Chinei în ceea ce privește creșterea și competitivitatea economică. Inovația este principalul motor al creșterii productivității. Condițiile fundamentale precare pentru inovare – în special, reglementarea excesivă – reprezintă motivul principal pentru stagnarea economică a UE. Reglementările stricte înăbușează dinamica inovației locale, precum și productivitatea. Birocrația – unul dintre numeroșii factori ce influențează localizarea actorilor – împiedică extinderea și dezvoltarea rapidă a altor factori cruciali importanți pentru deciziile de afaceri. Reducerea birocrăției pentru a stimula inovarea ar trebui să fie o prioritate politică din mai multe considerente:

- Inovația catalizează schimbarea și permite transformările simultane necesare în economie și societate (Baumol 2004; McCloskey 2013). Decarbonizarea, digitalizarea, schimbările demografice și presiunile asupra democrației vor fi motoarele transformărilor viitoare.
- Capacitatea de a inova sau „inventivitatea” indivizilor, instituțiilor și societăților contribuie la reziliența sistemului politico-economic și previne escaladarea tuturor tipurilor de șocuri în crize severe (Brunnermeier 2022: 60).
- Inovația tinde să extindă acțiunea individuală și libertatea individuală.
- Fără o creștere bazată pe inovare, cheltuielile publice, inclusiv sistemele de protecție socială, vor deveni și mai dificil de finanțat doar din veniturile fiscale. Schimbările demografice, în special, modifică veniturile publice și structura costurilor, astfel încât unele metode tradiționale de finanțare, cum ar fi pensiile, nu mai funcționează la fel de eficient precum odinioară. Este nevoie de sinergie între generarea de bogăție bazată pe piață și sistemele sociale ale statelor membre, adică de interacțiunea armonioasă a asumării riscurilor individuale și a asigurărilor colective (Schöb 2020). Atunci când asumarea riscurilor individuale nu mai este recompensată, finanțarea sistemelor de securitate socială din statele membre se va baza din ce în ce mai mult pe datorie lăsată pe umerii generațiilor viitoare și va genera conflicte asociate redistribuirii resurselor.
- Stagnarea prosperității individuale poate duce la pierderea încrederii în sistemul politico-economic și poate favoriza creșterea radicalismului (Adam 2024).

- Fără un climat favorabil inovației, competitivitatea UE este în pericol pe termen lung. Acest lucru este deosebit de îngrijorător, având în vedere tendința autocrațiilor de a folosi puterea economică în scopuri politice, ceea ce reprezintă o amenințare pentru democrațiile europene (Wolf 2023).

În lumina acestor argumente, legiuitorii UE trebuie să recunoască faptul că politicile lor care constrâng inovarea reprezintă o amenințare pentru multe alte lucruri esențiale, nu doar câteva puncte procentuale de creștere economică. Reducerea birocrăției pentru a stimula inovația ar trebui să fie o prioritate de vârf.

2.1. Ce principii ar trebui să urmeze politica de inovare?

În ciuda analizei în mare măsură exacte din raportul Draghi (2024), legiuitorii UE trebuie să fie atenți să nu aplice standardele chineze sau americane sistemului european de inovare. Recomandările instituționale ar trebui adaptate la caracteristicile instituționale unice ale UE – care variază, de asemenea, în funcție de țară – și nu la perceputele lacune tehnologice.

Diagnosticarea lacunelor tehnologice este dificilă având în vedere lipsa unui cadru de referință adecvat și ar necesita o identificare teoretică solidă, bazată pe alocare, a acestor lacune și ipoteze despre punctele forte și punctele slabe ale statelor membre UE. Localizarea decalajelor tehnologice și a oportunităților de piață revine întreprinderilor și nu există niciun motiv să credem că tehnocrații individuali ar putea îndeplini această sarcină mai bine decât companiile europene. Când companiile europene se mută, de exemplu în SUA, primim un semn clar că condițiile-cadru generale trebuie îmbunătățite.

2.1.1. Deschiderea tehnologiei

UE ar trebui să respingă o abordare tehnocratică a inovației. În trecut, această abordare și-a găsit rapid drumul în actele legislative ale UE, așa cum demonstrează Pactul Verde, care prevede în detaliu considerabil modul în care trebuie atinse obiectivele. O astfel de abordare este în joc ori de câte ori anumite combinații scop-mijloace sunt considerate soluții la probleme colective. Cu toate acestea, valoarea acestor combinații nu este determinată în sălile de ședințe, ci de către consumatorii care răsplătesc inovațiile de pe piață. Aceasta este singura cale către o economie mai inovatoare și mai productivă, în care condițiile-cadru potrivite pot ajuta la obținerea unor rezultate mai bune în atingerea obiectivelor UE. În acest sens, inovația are loc cu adevărat doar atunci când o combinație nouă scop-mijloace – adică o invenție – este din ce în ce mai răspândită prin aplicare – adică este adoptată pe scară largă.. Contează foarte mult dacă difuzarea invenției este determinată de interdicții și ordine ale politicianilor sau de alegerea liberă a consumatorilor pe piețe.

Spre deosebire de difuzarea bazată pe alegerea consumatorilor, deciziile birocratice suferă din cauza lipsei sau întârzierii feedback-ului față de

reglementările lor, cu consecințe negative asupra eficienței acestora. În cazul unei probleme colective, cum ar fi schimbările climatice induse de om, rolul factorilor de decizie este de a internaliza această externalitate printr-o proiectare adecvată a pieței și prin stabilirea unui preț uniform al emisiei de carbon, indiferent de sursă, mai degrabă decât prin prescrierea sau interzicerea unor tehnologii sau soluții specifice. În mod similar, UE ar trebui să adere la principiul deschiderii tehnologice și să utilizeze instrumente politice compatibile cu piața acolo unde este posibil. UE ar trebui să evite direcționarea investițiilor private prin interdicții și restricții privind anumite tehnologii. Regulamentul privind Taxonomia Pactului Verde trebuie revizuit pentru a sprijini deschiderea și inovația tehnologică, la fel ca și alte legislații care încalcă aceste principii.

2.1.2. Utilizarea semnalelor de preț și a instrumentelor de politică compatibile cu piața

Instrumentele de politică compatibile cu piața nu perturbă funcționarea mecanismelor de preț. Semnalele de preț sunt esențiale pentru inovare, deoarece modelează comportamentul investițional. Prețurile, spre deosebire de interdicții, sunt motoarele fundamentale ale inovației. De asemenea, ele dezvăluie în mod transparent costurile reglementării, permit consumatorilor și producătorilor să își ajusteze comportamentele în mod eficient și generează venituri fiscale.

Stabilitatea prețurilor este esențială pentru un sistem de prețuri funcțional, iar Banca Centrală Europeană (BCE) ar trebui să rămână concentrată asupra acestei sarcini cruciale. Prin urmare, BCE nu ar trebui să includă schimbările climatice în politica sa monetară. Justificarea conform căreia schimbările climatice afectează stabilitatea prețurilor este o afirmație extrem de controversată (BCE 2022). Evenimentele meteorologice extreme, cum ar fi secetele sau inundațiile, care apar mai frecvent acum din cauza schimbărilor climatice, afectează în primul rând prețurile relative. Cu toate acestea, nu este mandatul băncii centrale să influențeze prețurile relative. În plus, argumentul BCE deschide ușa extinderii mandatului pentru prevenirea altor evenimente care ar putea într-adevăr amenința stabilitatea prețurilor, cum ar fi războiul.

Evoluțiile recente ale mandatului BCE subminează credibilitatea și funcția de bază a BCE, deoarece riscă să devină fie un adjunct al Comisiei Europene, fie să ia decizii politice care nu sunt legitimate democratic, extinzându-se cu mult dincolo de mandatul său inițial de stabilitate a prețurilor.

2.2. Ce politică de inovare trebuie să adopte UE?

Deși în prezent există un larg consens că Europa se confruntă cu o problemă de inovare, adevărata dezbateră se concentrează asupra politicilor care pot genera dinamica inovației necesară pentru creșterea continuă. În timp ce raportul Draghi (2024) prevede o agendă coordonată de politică industrială, cu investiții substanțiale la nivelul UE, ca singura alternativă la numeroase politici industriale

naționale necoordonate, aici prezentăm o a treia propunere: așa-numita „politică de inovare de jos în sus”.

Politica de inovare de jos în sus va avea drept scop îmbunătățirea mediului general de reglementare pentru inovare și stimularea investițiilor private. Investițiile private sunt esențiale pentru satisfacerea nevoilor enorme de investiții ale UE. Astfel, UE ar trebui să-și orienteze atenția asupra mediului de reglementare și să reducă birocrăția pentru a declanșa o dinamică de inovare de jos în sus. O astfel de politică ar oferi beneficii mai mari decât sprijinul economic specific industriei și tehnologiei, umărit în mod obișnuit de politicile industriale și de „statul antreprenorial” orientat spre misiune: poate lansa o „mașină de inovare a pieței libere” la nivelul UE (Baumol 2004).

În schimb, politicile industriale duc la stagnare prin păstrarea structurilor învechite și denaturarea piețelor și a semnalelor de preț. Politicile industriale și viziunile „statului antreprenorial” (Mazzucato 2014, 2016, 2017, 2018) exemplifică tendințele dirigiste de sus în jos care nu pot reuși în mediul european actual. Ele reprezintă aplicarea aceluiași vechi rețete și, ca atare, fac parte din problemă, deoarece vor birocratiza în continuare sprijinul pentru inovare. Acest lucru poate fi atribuit faptului că astfel de încercări politice oportune de a găsi soluții urmăresc optime locale în cadrul rigidității birocratice a status quo-ului. Rezultatul este mai multă birocrăție, contradicții, redundanțe și stratificarea neintenționată a politicilor. „Frânarea” și „accelerarea” de reglementare simultană înăbușesc dinamica potențială a inovației.

Criticii abordărilor în care statul joacă un rol economic activ în stimularea inovării evidențiază eșecurile, ineficiențele și stimulentele distorsionate (Grafström 2022; Larsson 2022; Sandström și Alm 2022; Karlson et al. 2021). Larsson explică:

Antreprenorul de stat nu este supus unui risc real, adesea nu se confruntă cu nicio piață și nu poate fi evaluat corespunzător. Nu suportă costul unor decizii eronate și are dificultăți în a identifica responsabilii pentru acestea. Misiunile sunt motivate de o falsă dihotomie: că există o diferență de principiu între corectarea și crearea piețelor. Această premisă este despicarea firelor de păr în cel mai bun caz. În schimb, ceea ce diferențiază misiunile, în afară de ambiția pură, este o trecere de la abordări de jos în sus la abordări de sus în jos ale creării de cunoștințe. (Larsson 2022: 77)

Astfel, problema constă nu numai în eșecul UE de a stabili obiectivele (direcționalitatea) și criteriile de evaluare corecte. Eficiența inovației conduse de stat este, de asemenea, discutabilă, chiar și pentru proiecte la scară largă, cum ar fi exemplul preferat de Mazzucato al aselenizării (Kantor și Whalley 2023; Gross și Kolev 2024).

2.3. Domenii care necesită reforme

UE ar trebui să se concentreze pe o politică de inovare de jos în sus, care va îmbunătăți condițiile-cadru pentru toți actorii și va reduce birocrăția. În ciuda

obiectivelor ambițioase ale Strategiei de la Lisabona din 2000¹⁸ și a eforturilor de a face din UE cel mai avansat spațiu economic din lume, nu a fost observată nicio îmbunătățire corespunzătoare a productivității muncii în regiune. Dimpotrivă, de atunci a scăzut în comparație cu SUA (EFTA 2006).

Având în vedere povara birocratică semnificativă și direcția generală a politicii economice a UE, politica europeană de inovare în sens mai restrâns – de exemplu, programul Orizont Europa – rămâne neglijabilă. Programul Orizont Europa și activitatea Consiliului European pentru Inovare (CEI) ar trebui să continue cu mici ajustări, în timp ce eforturile de reglementare ar trebui să se concentreze pe reducerea birocrăției și pe alinierea la politica economică generală. În scenariul actual, pur și simplu cheltuirea mai multor fonduri publice pentru o politică de inovare definită restrâns nu va fi suficientă. Considerăm că o politică economică axată pe condițiile-cadru pentru inovare ar fi cea mai eficientă politică pentru UE.

2.3.1. Cercetare și dezvoltare

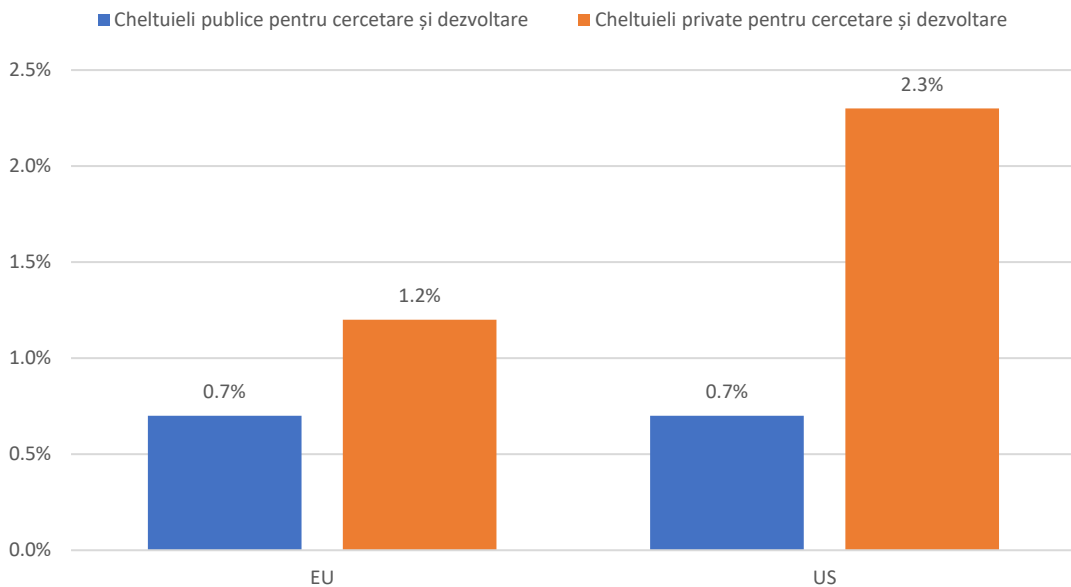
Dincolo de educație, mediul universitar și de cercetare, în special în cercetarea de bază, joacă un rol crucial în stimularea inovației aplicate (Hotz-Hart și Rohner 2014: 204–22; Yin et al. 2022). Rata de inovare a sectorului universitar și de cercetare european și integrarea companiilor multinaționale în peisajul cercetării internaționale devin din ce în ce mai importante în fața științei și cercetării globalizate. Inovația devine din ce în ce mai mult un efort de echipă – nu mai apare doar din companii (Wuchty et al. 2007). Pe măsură ce produsele și procesele inovatoare devin mai complexe, sunt necesare o gamă mai largă de competențe și un nivel superior de educație generală (Leiponen 2005; Anger și Plünnecke 2022), în special în domeniile STEM (Haag et al. 2023).

Un factor cheie al productivității este inovația tehnologică bazată pe cunoaștere, pentru care cercetarea și dezvoltarea (C&D) este esențială. Obiectivul Strategiei de la Lisabona – de a aloca 3% din PIB pentru cercetare și dezvoltare – nu a fost încă atins. UE orientează aproximativ 2% din PIB-ul său în acest scop, rămânând în urma altor națiuni industriale importante precum SUA (3,46%), Coreea de Sud (4,93%), Japonia (3,3%) (Banca Mondială 2024). În timp ce cheltuielile publice pentru cercetare și dezvoltare (aproximativ 0,7% din PIB) și stimulentele fiscale pentru cercetare și dezvoltare (aproximativ 0,11% din PIB) sunt comparabile cu nivelurile din SUA, există o diferență puternică în ceea ce privește investițiile private. Nivelul și compoziția cheltuielilor private de cercetare și dezvoltare diferă semnificativ între UE și SUA (Figura 8). În SUA, cheltuielile private pentru cercetare și dezvoltare se ridică la 2,3% din PIB, în timp ce în UE, acestea reprezintă doar 1,2% din PIB (Fuest et al. 2024: 7). Amploarea cheltuielilor publice pentru cercetare și dezvoltare nu pare să fie problema centrală și nici, într-o măsură și mai mică, eforturile UE în cadrul proiectului Orizont Europa.

---

¹⁸ Strategia de la Lisabona, lansată în 2000, urmărea transformarea Uniunii Europene în „cea mai competitivă și dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume” până în 2010 (Parlamentul European 2000).

Figura 8. Comparație între cheltuielile de cercetare și dezvoltare în UE și SUA (% din PIB, 2020)

Sursa: Fuest et al. (2024).

Cu toate acestea, este recomandabil să revizuiim cadrul instituțional al Orizont Europa, și în special cel al CEI, așa cum Fuest și colab. (2024) recomandă:

- Oamenii de știință de frunte trebuie să aibă un rol mai central în consiliul CEI și în selecția proiectelor.
- Puterile de decizie trebuie transferate de la Comisia Europeană către un număr mai mare de manageri de proiecte independenți.
- Resursele trebuie deturnate de la programele cu performanțe slabe din ecosistemul de inovare al UE și către programele care urmăresc să efectueze cercetări revoluționare, în conformitate cu cadrul financiar multianual existent (Fuest et al. 2024).

În ceea ce privește Orizont Europa și viitoarele inițiative de reglementare, UE trebuie să acorde prioritate deschiderii tehnologice și libertății academice. Deoarece cercetarea fundamentală se confruntă cu un viitor incert, investițiile în acest domeniu au scăzut. Prin urmare, finanțarea publică și sprijinul pentru cercetarea fundamentală trebuie să rămână o prioritate pentru UE

Cu toate acestea, nenumărate măsuri de sprijinire a inovării nu pot avea un impact semnificativ dacă birocrăția și condițiile-cadru precare constrâng dinamica inovației. Fără aceste îmbunătățiri, investițiile private nu pot fi mobilizate, fondatorii vor pleca, iar companiile își vor extinde operațiunile în străinătate. Investițiile private și crearea afacerilor de succes sunt esențiale pentru transformarea și competitivitatea UE.

Îmbunătățirea condițiilor-cadru pentru inovare ar trebui să se concentreze pe factorii care conduc la inovare. Acestea sunt condițiile specifice care permit

oamenilor să fie inovatori și să își asume riscuri. UE ar trebui să se concentreze pe următorii factori de inovare pentru a activa efectele de sinergie necesare.

2.3.2. Concurența

Concurența este esențială pentru inovare. Apariția de noi jucători pe piață și competiția stimulează inovarea (Aghion et al., 2005) și creșterea productivității (Aghion et al., 2009) în rândul companiilor deja existente, în special a celor aflate la frontiera tehnologică sau care concurează direct cu rivalii lor – un fenomen cunoscut sub denumirea de „efect de distanțare față de concurență” (*escape competition effect*). Acest principiu se aplică mai puțin companiilor care sunt mai în spatele frontierei tehnologice, deoarece concurența suplimentară le poate determina să rămână mai în urmă, ceea ce se numește *efectul Schumpeter*.

UE ar trebui să valorifice efectul concurenței care stimulează inovarea, consolidând în același timp cercetarea de bază, de exemplu, prin programul Orizont Europa. Acest lucru va permite noilor intrați să producă tehnologii de ultimă oră, intensificând concurența la frontiera tehnologică. Concurența ar trebui să fie cât mai liberă posibil în interiorul și în afara SM, în măsura permisă de circumstanțele geopolitice. UE ar trebui să urmărească acorduri comerciale extinse, să reducă barierele la intrarea pe piață și să permită o mai bună integrare a sectorului serviciilor în SM.

Actorii UE nu sunt în prezent în măsură să concureze cu investițiile americane în cercetare și dezvoltare de înaltă tehnologie. Cu toate acestea, este discutabil dacă UE ar trebui să încerce să facă acest lucru, deoarece ar fi extrem de costisitor. Ceea ce este crucial pentru productivitate este adoptarea rapidă a noilor invenții, adică integrarea lor în lanțurile valorice ale afacerilor și administrațiilor. Concurența joacă un rol cheie în acest proces, deoarece poate ajuta la identificarea prețurilor care sunt acceptabile pentru consumatori. Deși invenția poate fi o condiție necesară pentru inovare, ea nu este una suficientă. În acest sens, politica UE ar trebui să faciliteze difuzarea noilor tehnologii, mai degrabă decât să o complice prin reglementări mai stricte.

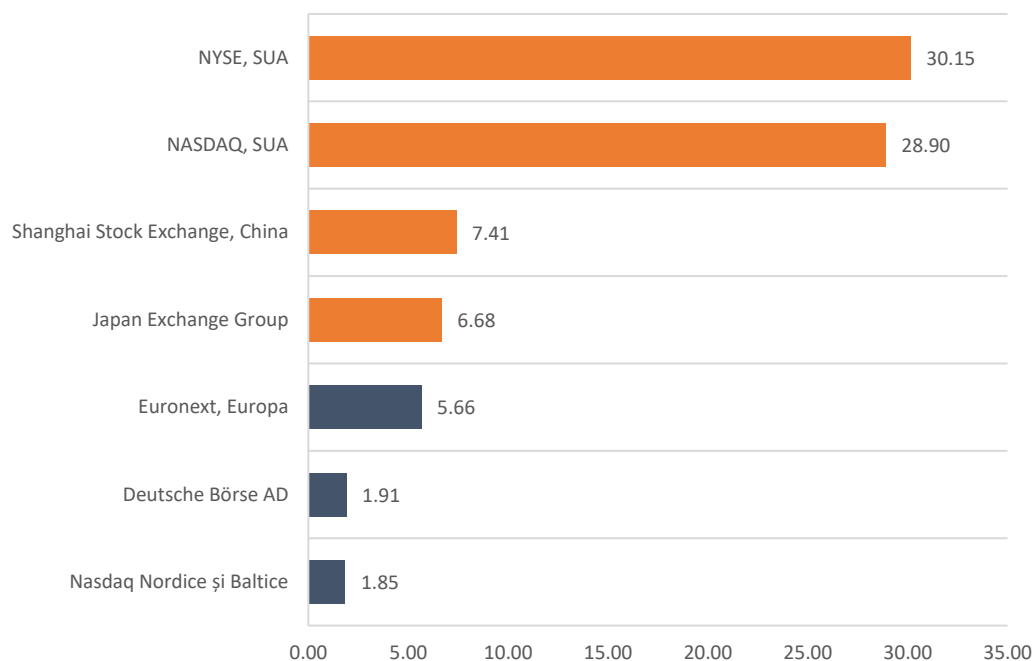
2.3.3. Finanțarea inovației

Sistemul de finanțare al fiecărei țări variază și, prin urmare, creează structuri de stimuli diferiți pentru inovare (Hall și Soskice 2001). Finanțarea bancară tradițională, conservatoare, este limitată atunci când vine vorba de finanțarea inovației, ceea ce duce adesea la subfinanțarea proiectelor inovatoare care altfel ar fi avut potențial de piață (Zhang, Sheng și Guo 2019). Pentru fondatori, capitalul de risc este adesea singura sursă accesibilă de finanțare. Măsura în care o astfel de finanțare este disponibilă de la stat, fonduri de hedging (care, în funcție de situație, pot fi pentru investiții speculative sau pentru acoperirea față de anumite riscuri), firme de capital de risc și *private equity* sau persoane fizice (*business angels*) este esențială pentru a determina dacă vor fi urmărite proiecte potențial inovatoare care vizează inovații disruptive (Morck și Yeung 2000). În plus, UE trebuie, de asemenea, să-și consolideze rezistența la criză, deoarece

problemele de finanțare a inovației se agravează în timpul crizelor, când investitorii trec la active mai sigure (Giebel și Kraft 2019).

Capitalizarea bursieră combinată a companiilor listate pe cele mai mari două burse de valori din SUA a fost de aproximativ 59 trilioane USD în septembrie 2024 (NYSE cu 30,15 trilioane USD și NASDAQ cu 28,9 trilioane USD). În timp, cele mai mari două burse de valori din UE sunt Euronext – cu o capitalizare bursieră de 5,66 trilioane USD – și Deutsche Börse AG – cu o capitalizare bursieră de 1,91 trilioane USD (Statista 2024). Euronext, Deutsche Börse AG, Nasdaq Nordic și Baltics împreună – în valoare de 9,42 trilioane de dolari – sunt de șase ori mai mici decât NYSE și NASDAQ la un loc. În plus, piețele de capital din UE sunt excesiv de fragmentate.

Figura 9. Diferiți operatori bursieri din întreaga lume (inclusiv primii cinci) în funcție de capitalizarea bursieră a companiilor listate (în trilioane de dolari, septembrie 2024)

Sursa: Statista (2024).

UE ar trebui să promoveze integrarea pieței de capital și să inițieze primii pași către stabilirea unei uniuni de capital. Acest lucru necesită un „al 28-lea regim” cu o nouă structură juridică care poate facilita formarea de afaceri și finanțarea înființării, alături de eforturile coordonate între statele membre pentru tranziția de la sistemele de pensii prin repartitie (PAYG) la sisteme de pensii finanțate modelate după sistemul olandez. Piețele de capital mai puternice nu numai că vor aduce mai multe resurse pentru noi investiții în economia productivă, dar vor prezenta și o oportunitate de creștere pentru fondurile acumulate pentru finanțarea pensiilor viitoare. . Al 28-lea regim se va confrunța cu provocări, în

special în ceea ce privește insolvența și reglementările fiscale¹⁹. Deși tranziția la pensiile finanțate implică costuri inițiale ridicate, este în cele din urmă indispensabilă deoarece sistemele de pensii PAYG vor duce la creșterea sarcinilor fiscale în urma schimbărilor demografice, creând astfel descurajări pentru angajați să lucreze și rezultând în costuri ridicate ale forței de muncă pentru companii (a se vedea secțiunea 1.4). Combinarea acestor măsuri ar trebui să îmbunătățească substanțial finanțarea inovării și ar putea permite micilor investitori și pensionarilor să beneficieze de creșterea economică viitoare. Sinergia acestor măsuri ar asigura volumele de investiții necesare pentru transformarea Europei.

Cu toate acestea, este esențial să se îmbunătățească simultan profitabilitatea companiilor europene pentru a mobiliza capitalul și a se asigura că acesta este investit în UE. În prezent, companiile europene nu sunt deosebit de atractive. De exemplu, marja medie de profit a companiilor europene este cu 5,5% mai mică decât cea a omologilor lor din SUA și cu aproximativ 4% mai mică dacă excludem industria software (Fuest et al. 2024: 13). Presupunând că această disparitate nu poate fi atribuită doar unor practici mai bune de management în companiile din SUA, înseamnă că ea se datorează condițiilor-cadru economice și de reglementare. Pe lângă accesul la capital sau ponderea cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare, există și alți factori relevanți pentru profitabilitatea firmelor, pe care îi descriem mai jos.

2.3.4. Legile privind protecția muncii

Un factor de cost important care este mai mare în UE decât în SUA este restructurarea companiilor, parțial din cauza legilor de protecție a forței de muncă. Acest lucru afectează în special companiile care dezvoltă noi modele de afaceri sau tehnologii inovatoare, deoarece necesită o flexibilitate semnificativă. Prin urmare, ar fi rezonabil să se ia în considerare reglementări mai adecvate privind protecția concedierii și perioadele de probă pentru lucrătorii cu înaltă calificare. Este nevoie de o cultură diferită de „angajare și concediere”, piețe de muncă mai flexibile pentru a desfășura forța de muncă acolo unde este cea mai productivă.

Diferiți cercetători au comentat relația dintre inovare și reglementările privind protecția muncii. „Legile de protecție a forței de muncă (EPL) [...] sunt un factor determinant de prim rang al inovației care are loc la frontiera tehnologică (o vom numi adesea „inovație radicală” sau „inovare perturbatoare”) și pot explica o parte majoră a diferența dintre SUA și Europa în domeniul tehnologiei, care a fost în centrul celor mai disruptive inovații din ultimele 4 decenii”. (Coatanlem și Coste 2024: 4).

---

¹⁹ ECIPE (2024) ‘ECIPE Webinar: Competitive Harmonisation and the 28th Regime’, *YouTube*, 30 Octombrie 2024 (<https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=qXkcMNRkmeo>).

2.3.5. Schimbări demografice și forță de muncă calificată

Efectele îmbătrânirii populației europene sunt deja resimțite în numeroase domenii. Schimbarea demografică este parțial responsabilă pentru deficitul de forță de muncă calificată, care, fără a fi surprinzător, afectează inovația (Horbach și Rammer 2020). În plus, companiile inovatoare suferă mai mult din cauza penuriei de forță de muncă calificată decât companiile neinovatoare. Renunțarea la proiecte inovatoare sau reducerea lor poate fi adesea rezultatul lipsei lucrătorilor calificați. S-a observat că aceste calificările profesionale au o semnificație mai mare decât competențele academice (Horbach și Rammer 2020). Formarea profesională joacă, de asemenea, un rol crucial în difuzarea tehnologiilor și a cunoștințelor tehnologice, reduce ratele de eroare și de reluare, pune accentul pe munca directă versus cea indirectă și îmbunătățește utilizarea capacității (Toner 2010). Mai mult, s-a observat că migranții manifestă adesea un spirit antreprenorial mai ridicat (Azoulay et al. 2022), iar echipele diverse sporesc inovația companiilor și instituțiilor de cercetare (Johansson 2018).

UE ar trebui să integreze în continuare piața internă a muncii și să stabilească acorduri cu alte țări pentru a recruta lucrători calificați. Recunoașterea calificărilor profesionale este esențială. Țările cu creștere ridicată, cum ar fi India, produc mulți profesioniști calificați, de care este urgentă nevoie și cărora li s-ar putea oferi noi perspective în UE.

2.3.6. Impozitarea

Deși impozitarea, ca și pensiile, nu intră în competențele UE, Comisia Europeană trebuie să abordeze impactul impozitelor excesive și al poverii fiscale în creștere a sistemului de pensii prin repartitie (PAYG). Prin stabilirea de taxe, guvernele statelor membre influențează negativ activitățile inovatoare ale companiilor: taxele mai mari pot împiedica inovarea, deoarece reduc semnificativ profiturile așteptate (Mukherjee et al. 2017; Atanasov și Liu 2020). Acest lucru este și mai relevant dacă oportunitățile de investiții în afara UE sunt mai avantajoase din punct de vedere fiscal. Povara fiscală medie, determinată în principal de costurile ridicate ale finanțării sistemelor publice de pensii prin repartitie de tipul Pilonului 1, a fost cea mai mare în Belgia (52,7%), Germania (47,9%), Austria (47,2%), Franța (46,8%) și Italia (45,1%), comparativ cu Statele Unite cu (29,9%) sau Coreea (24,6%) (OCDE 2024).

2.3.7. Birocrația

O problemă fundamentală în UE este blocarea birocratică a inovațiilor pieței de jos în sus. Deși cadrul menționat mai sus poate fi implementat pentru a îmbunătăți condițiile care facilitează inovarea, reducerea sarcinii birocratice generale ar trebui să fie o prioritate cheie. Birocrația împiedică fondatorii, antreprenorii și inovatorii consacrați, restrânge oportunitățile și împiedică dinamica inovației. Legislația UE contribuie în mod semnificativ la costurile de conformare ale companiilor, cetățenilor și autorităților. Conform Letta (2024),

aproximativ 80% din legislație provine din deciziile de la Bruxelles. Această legislație dă naștere tuturor celor trei fenomene care sunt pilonii criticilor adresate birocrăției: mai multe reglementări, administrații publice mai mari și o gamă tot mai mare de responsabilități ale statului.

Prin urmare, atât domeniul de aplicare, cât și calitatea reglementărilor UE trebuie să fie supuse unei revizui fundamentale, având în vedere impactul acestora asupra inovației. Evaluarea impactului reglementărilor deja implementate și modelul standard al costurilor sunt insuficiente pentru aceasta. Aici, reglementarea se referă la standardele materiale – obligații și interdicții – precum și cerințele de informare și raportare care decurg din textele cu putere de lege ale UE. Standardele materiale care influențează tehnologiile viitoare, cum ar fi cele din Actul privind Inteligența Artificială, fac inovarea o provocare și creează incertitudini juridice considerabile pentru antreprenori. Chiar și avocații specializați nu reușesc uneori să înțeleagă interacțiunea diferitelor reglementări, cum ar fi interacțiunea dintre Regulamentul General privind Protecția Datelor cu Caracter Personal și Actul privind Inteligența Artificială. Cerințele de informare și documentare cresc costurile. De exemplu, directiva UE privind raportarea de sustenabilitate corporativă (Directiva de raportare a durabilității corporative sau CSRD) a crescut semnificativ sarcina de conformitate pentru statele membre în 2023. Consiliul național german de control al reglementărilor (Nationaler Normenkontrollrat sau NKR) a estimat că legea de implementare a CSRD a este responsabilă pentru 39% din creșterea costurilor birocrăției în perioada de raportare (Goebel 2024).

În timp ce sarcina de conformitate continuă să crească în statele membre ale UE, este important de remarcat că evaluarea agregată a costurilor de conformitate – introdusă cu regula UE-one-in-one-out²⁰ în 2021, pe baza modelului de cost standard – nu dezvăluie adevăratele costuri ale reglementării. Costurile de oportunitate ale inovației la care se renunță din cauza oportunităților blocate sunt probabil să fie semnificativ mai mari. Oportunitățile creează noi oportunități. Prin urmare, se propune o schimbare de paradigmă în calcularea costurilor birocrăției.

În al doilea rând, marea majoritate a costurilor birocrăției pe termen lung nu este capturată de modelul costului standard. De exemplu, există costuri imediate neînregistrate, cum ar fi costurile asociate cu noii angajați pentru a gestiona cerințele de raportare, cum ar fi CSRD. În plus, nu ia în considerare costurile psihologice mai largi care decurg din birocrăție, cum ar fi demotivarea și frica. Incertitudinea politicii economice cauzată de noile reglementări constante are un impact asupra inovației. Reglementările ambigue sau în continuă schimbare și lipsa unei politici economice principiale subminează securitatea planificării, ceea ce descurajează investitorii și fondatorii de companii. Fondatorii sunt foarte sensibili la incertitudinea politicii economice. Bisset et al. (2024) arată că

---

²⁰ Regula One-in-One-Out (OIOO) din Uniunea Europeană este un principiu de reglementare care vizează controlul sarcinii generale de reglementare asupra întreprinderilor, asigurându-se că orice costuri de reglementare noi introduse sunt compensate prin eliminarea reglementărilor existente cu costuri echivalente.

incertitudinea relativă a politicii economice a influențat semnificativ migrația inventatorilor din 12 țări europene între 1997 și 2012 . Mai presus de toate, acumularea și interacțiunea reglementărilor cresc foarte mult costurile. Modelul costului standard tratează reglementările în mod izolat și, prin urmare, nu ține cont de aceste costuri combinate.

Toate aceste categorii de costuri neînregistrate, în plus față de costurile de conformitate înregistrate, au costuri de oportunitate – inovații abandonate, creștere economică slabă și prosperitate pierdută (Dawson și Seater 2004). Aceste calcule complexe ale costurilor pentru SUA arată că, în timp, costurile reglementării sunt substanțiale. Coffey et al. (2016) estimează că, dacă economia SUA și-ar fi menținut același nivel de reglementări ca în 1980, economia ar fi fost cu 25% mai mare până în 2012 – o sumă care depășea PIB-ul Germaniei la acel moment (Coffey et al. 2016).

Ceea ce este necesar, în primul rând, este un moratoriu asupra noilor reglementări, o revizuire a tuturor reglementărilor existente și o instituționalizare în continuare a reducerii birocrăției. Reducerea birocrăției trebuie să fie o prioritate politică. Pentru a înțelege costurile reglementării – un prim pas esențial către o mai bună reglementare – este necesar un cadru dincolo de modelul costului standard și de metodele stabilite în prezent. Nici statele membre, nici UE nu au un instrument care să poată cuantifica costurile de reglementare pe sector. Încrederea necritică pe modelul costului standard duce la o subestimare sistematică a costurilor de reglementare. Comisia Europeană ar trebui să implementeze și să instituționalizeze urgent un astfel de instrument, bazându-se pe modele precum RegData²¹ și QuantGov (QuantGov n.d.) în SUA.

2.4. Recomandări de politici pentru a declanșa o dinamică a inovației de jos în sus

Reducerea birocrăției pentru a stimula inovația ar trebui să fie o prioritate politică.

- Evitați dirijarea politică a investițiilor private prin interdicții și discriminare împotriva tehnologiilor specifice, de exemplu, prin taxonomia UE pentru activități durabile. Regulamentul privind taxonomia Pactului Verde trebuie revizuit pentru a sprijini deschiderea și inovația tehnologică, la fel ca și alte legislații care încalcă aceste principii.
- Ar trebui adoptate semnale de preț și instrumente de politică compatibile cu piața. Prețurile, spre deosebire de interdicții, sunt motoarele absolute ale inovației. Ele dezvăluie, de asemenea, costurile reglementării, permit consumatorilor și producătorilor să își ajusteze comportamentele în mod eficient și să genereze venituri fiscale.

---

²¹ Mercatus Center (2015) 'Using RegData to Answer Questions About Regulation', *YouTube*, 2 May 2015 (<https://www.youtube.com/watch?v=ydEQHoVsoOU&t=1s>).

- Stabilitatea prețurilor este esențială pentru un sistem de prețuri funcțional, iar mandatul BCE ar trebui să rămână concentrat pe această sarcină crucială, renunțând la tranziția ecologică.
- Cadrul instituțional al Orizont Europa ar trebui revizuit, în special cel al CIE. În ceea ce privește Orizont Europa și viitoarele inițiative de reglementare, UE trebuie să acorde prioritate deschiderii tehnologice și libertății academice. Finanțarea publică și sprijinul pentru cercetarea fundamentală trebuie să fie prioritare pe termen lung.
- Efectul de stimulare a inovației al concurenței ar trebui să fie valorificat pe lângă stimularea cercetării de bază – de exemplu, prin programul Orizont Europa – astfel încât noii intrați pe piață să poată implementa rapid tehnologii de ultimă oră. Concurența ar trebui să fie cât mai liberă posibil în interiorul și în afara PU, în măsura permisă de condițiile geopolitice. UE ar trebui să urmărească acorduri comerciale extinse, să reducă barierele la intrarea pe piață și să integreze în continuare piața serviciilor.
- UE ar trebui să promoveze integrarea pieței de capital și să inițieze primii pași către stabilirea unei uniuni de capital. Acest lucru necesită un al 28-lea regim, cu o nouă structură juridică care facilitează formarea afacerilor și finanțarea startup-urilor, alături de eforturi coordonate între statele membre pentru a trece de la sistemele de pensii prin repartitie de tip Pilonul 1 (PAYG) la sisteme de pensii finanțate prin contribuții capitalizate în conturi individuale (tip Pilon 2). Al 28-lea regim se va confrunta cu provocări, în special în ceea ce privește insolvența și reglementările fiscale. Deși tranziția la pensiile finanțate implică costuri inițiale mari, în cele din urmă este indispensabilă. Combinarea acestor trei măsuri promite îmbunătățirea substanțială a finanțării inovării, ceea ce ar permite, de asemenea, micilor investitori și pensionarilor să beneficieze de creșterea viitoare. Sinergia acestor măsuri ar asigura volumele de investiții necesare pentru transformarea Europei.
- UE ar trebui să ia în considerare elaborarea unor legi mai flexibile de protecție a forței de muncă, în special a unor reglementări adecvate privind protecția în caz de concediere și perioadele de probă pentru lucrătorii cu înaltă calificare. O cultură diferită a angajării și a incendiilor este necesară în regiune, în special în lumina schimbărilor demografice, care necesită dezvoltarea unor piețe de muncă mai flexibile, astfel încât forța de muncă să poată fi desfășurată acolo unde este cea mai productivă.
- Fiecare din aceste recomandări se aplică și țării noastre, cu particularizarea recomandărilor din domeniul monetar pe mandatul BNR. Obiectivul stabilității prețurilor a fost sistematic ratat, mai ales în ultima perioadă, ținta de inflație depășită frecvent. Motivul a fost adoptarea de către BNR a unei politici monetare mai laxiste, care a redus artificial costul finanțării deficitului bugetar structural al statului român. Consecința a fost acumularea unor tensiuni inflaționiste care devin tot mai vizibile, sunt integrate în așteptările agenților, ceea ce mărește dobânzile, deci și costurile de finanțare ale statului și ale tuturor agenților economici (companii și gospodării). Reducerea lor durabilă necesită o politică

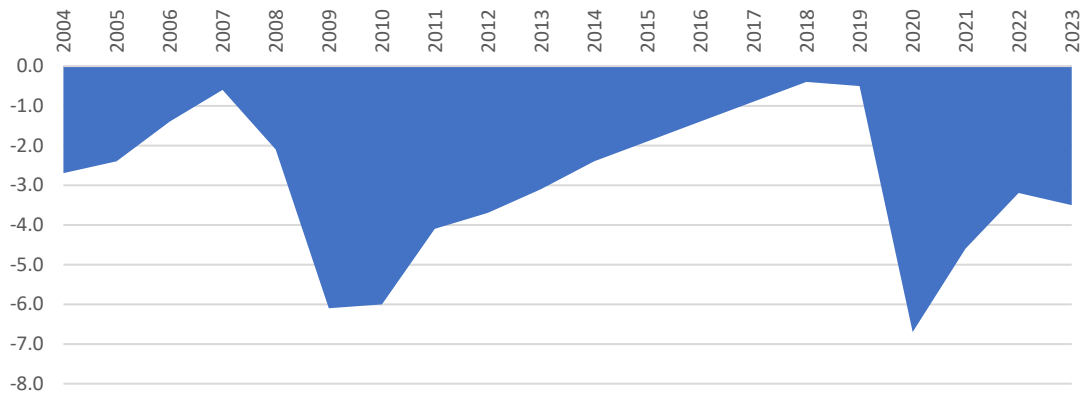
monetară mai restrictivă, care să împiedice eficient acoperirea deficitului bugetar cu emisiune monetară.

3. Împrumuturi pentru creștere: pot deficitul și datoria să stimuleze competitivitatea?

Raportul recent privind competitivitatea UE al lui Draghi et al. (2024) subliniază, printre altele, necesitatea unor investiții publice și private semnificative în valoare de 750-800 de miliarde EUR anual pentru a stimula competitivitatea UE. Cu toate acestea, această cerință de finanțare ridică o preocupare crucială cu privire la capacitatea Europei de a aduna resurse atât de vaste. Raportul lui Draghi et al. (2024) sugerează că UE ar putea finanța aceste investiții prin împrumuturi, dar această abordare trece cu vederea provocările fiscale inerente ale UE. Din punct de vedere istoric, fondurile administrate de guvern au priorizat agendele politice în detrimentul rațiunii economice solide (Shi și Svensson 2008; Klomp și De Haan 2013; Alt și Chrystal 1981). În timp ce unele guverne naționale din UE au aderat la principiul prudenței fiscale și politicile pieței libere, altele – în special în regiunea mediteraneană – au demonstrat o gestionare greșită semnificativă în gestionarea fondurilor împrumutate (Strobl et al. 2019). Această gestionare defectuoasă a contribuit la criza datoriilor suverane din 2009 până în 2018 (Kalemli-Özcan et al. 2016), perioadă în care Grecia a pierdut un sfert din PIB.

Mai mult, fondurile substanțiale alocate țărilor mediteraneene în anii 1980 și 1990 pentru alinierea economică și instituțională cu țările din nordul UE au dus adesea la cheltuieli neproductive. În plus, istoria fiscală a țărilor mediteraneene este caracterizată de deficite fiscale persistente, care reflectă o dependență de lungă durată de împrumuturi. În ultimele două decenii, UE nu a înregistrat decât deficite fiscale, cu două perioade destul de lungi de deficite excesive (Figura 10). Având în vedere acest context, necesitatea stringentă de investiții pentru creșterea competitivității în UE nu ar trebui să umbrească necesitatea unor reglementări fiscale mai stricte și a unei monitorizări stricte a fondurilor împrumutate, ceea ce va contribui la asigurarea că acestea sunt direcționate către un progres economic real, mai degrabă decât să servească agende politice sau electorale. .

Figura 10. Deficitul bugetar public general în UE-27 (% din PIB, 2004–23)

Sursa: Sursa: Eurostat (2024) Deficitul public general (Procentul produsului intern brut) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10dd_edpt1_custom_14264318/default/table

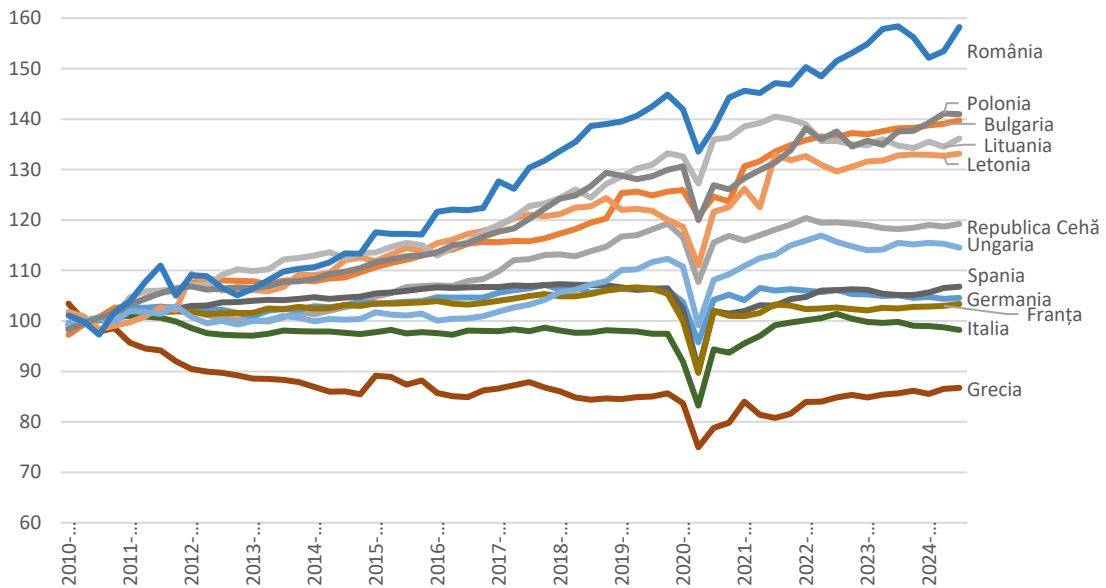
3.1. Care este rolul deficitelor fiscale?

Deficitele, deși un motiv de îngrijorare atunci când persistă, sunt uneori inevitabile în cazul unor șocuri economice neașteptate sau în timpul recesiunilor economice structurale. Astfel, împrumutul de bani pentru o perioadă scurtă poate aborda probleme economice imediate și poate crește competitivitatea dacă fondurile sunt alocate activităților economice cu randament ridicat. Această strategie a fost implementată în anii 1980 și 1990, când politica de convergență a UE a vizat reducerea disparităților regionale (Archontas și Saravakos 2023) prin canalizarea resurselor substanțiale către țările periferice (Bruegel 2023). Cu toate acestea, trecerea către politicile economice de „a treia cale” la mijlocul anilor 1990 și 2000 a dus la reducerea competitivității.

În ultimele trei decenii, UE a înregistrat, în medie, o scădere a competitivității, reflectată în creșterea costurilor cu forța de muncă și în stagnare economică. Creșterile salariilor brute au depășit creșterea valorii adăugate brute în multe cazuri, în special în țările îndatorate din regiunea mediteraneană. Din 2010, productivitatea reală a muncii a rămas latentă în Italia și Franța și a scăzut în Grecia²². Țările cu o creștere puternică a productivității reale a muncii (creștere de 40–60% din 2010) sunt în mare parte NSM din regiunea ECE, cum ar fi România, Polonia, Bulgaria și Lituania (Figura 11). Majoritatea acestor țări dau dovadă de o moderație fiscală relativă, iar nivelul datoriei lor se află în limita de 60%.

²² Eurostat (2024) Productivitatea reală a muncii per persoană (Indice 2010=100, date ajustate sezonier și calendaristic) (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/namq_10_lp_ulc_custom_14816066/default/table)

Figura 11. Productivitatea reală a muncii pe persoană în diferite țări UE (date trimestriale, indice 2010=100)

Sursa: Eurostat (2024) Productivitatea reală a muncii pe persoană (Index 2010=100, date ajustate sezonier și calendaristic)

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/namq_10_lp_ulc_custom_14816066/default/table

Fondurile împrumutate, în special în țările sudice, au fost folosite frecvent pentru a stimula consumul intern și pentru a crește costurile cu forța de muncă, mai degrabă decât pentru a fi direcționate către investiții profitabile. Această tendință evidențiază ineficiențele adânc înrădăcinate ale economiilor din această regiune, în care acestea nu au reușit să mobilizeze resursele financiare în scopuri de stimulare a creșterii, cum ar fi investiții de capital, inovare sau modernizarea infrastructurii și, în schimb, au folosit fonduri pentru a acoperi cheltuielile curente sau a finanța creșterile de salarii. O astfel de politică stimulează artificial economiile, ducând la creșterea nivelului datoriilor fără o creștere corespunzătoare a producției economice. Această abordare a lăsat aceste economii slăbite structural și mai puțin competitive pe scena globală.

În timp ce dezechilibrele inițiale de pe piețele muncii, manifestate prin niveluri mai scăzute ale salariilor în unele țări, pot justifica o creștere rapidă a compensațiilor – așa cum s-a întâmplat în țările din sudul Europei – valoarea adăugată brută nu a crescut substanțial în aceeași perioadă. Spania, de exemplu, a depășit creșterea medie a valorii adăugate brute a UE înainte de criza financiară globală, dar a început să rămână în urmă între 2007 și 2009. În schimb, Grecia a cunoscut fluctuații semnificative chiar înainte de criză și a început să-și revină abia în jurul anului 2019. Italia a rămas aproape de media UE, cu o tendință de scădere începând din 2009.

Aceste creșteri marginale ale valorii adăugate brute în perioada pre-criză (1995–2009) sugerează că, în ciuda volumului semnificativ de fonduri structurale care au fost alocate acestor țări – cum ar fi cadrele de sprijin comunitar, pachetele

Delors și Santer și fondurile de politică agricolă comună – nu au reușit să facă tranziția către un model economic mai productiv și mai competitiv. Aceste inițiative au avut ca scop stimularea coeziunii și dezvoltării; totuși, schimbarea așteptată către o performanță economică mai robustă nu s-a materializat la nivelul așteptărilor inițiale.

3.2. Ar trebui să îmbrățișăm disciplina fiscală?

Eficiența managementului guvernamental în alocarea resurselor împrumutate pentru creșterea economică este o problemă complexă, care este influențată atât de factori politici, cât și de factori economici. S-a observat pe scară largă că guvernele pot crește cheltuielile înainte de alegeri pentru a obține sprijinul public, folosind adesea fonduri împrumutate. Această practică, împreună cu disparitățile fiscale și competitive semnificative din țările UE, sugerează că o abordare universală a politicii fiscale este nepractică în UE. În prezent, UE trebuie să implementeze reglementări fiscale mai stricte și mai cuprinzătoare. Odată ce aceste reguli solide sunt stabilite, țările membre ar trebui să depună eforturi pentru a-și alinia politicile fiscale în consecință. Această abordare coordonată va permite statelor membre să creeze strategii mai eficiente, adaptate contextelor lor unice, menținând în același timp un cadru unificat care poate promova stabilitatea și creșterea economică generală.

Prin aplicarea unei discipline fiscale mai stricte și prin asigurarea faptului că fondurile împrumutate sunt investite în sectoare profitabile și competitive, UE poate atenua riscurile asociate cu ciclurile de cheltuieli electorale și poate îmbunătăți performanța economică a acestor investiții. Această strategie nu abordează doar stimulentele electorale pe termen scurt, ci și pune bazele rezistenței economice pe termen lung în întreaga Uniune. Pentru economiile care doresc să-și revină după o gestionare fiscală deficitară sau să-și construiască și să-și diversifice modelul economic, este esențial să-și schimbe atenția de la finanțarea consumului la investițiile în sectoare care generează profituri pe termen lung prin creșterea productivității. Această schimbare strategică poate facilita dezvoltarea durabilă, poate crea mai multe locuri de muncă în sectoarele productive și poate obține un echilibru fiscal mai sănătos.

3.3. Noile reguli fiscale în UE

În ultimele două decenii, au existat două perioade de creștere semnificativă a datoriei publice în UE (Figura 12). Prima a fost după criza financiară globală din 2008 și criza datoriilor europene ulterioară, când datoria în UE a crescut de la 65–70% din PIB (înainte de 2008) la aproape 87% în 2013–14²³. În zona euro, datoria guvernamentală a atins peste 90% din PIB. A urmat o perioadă de consolidare, cu datoria revenind la aproximativ 77% din PIB până în 2019.

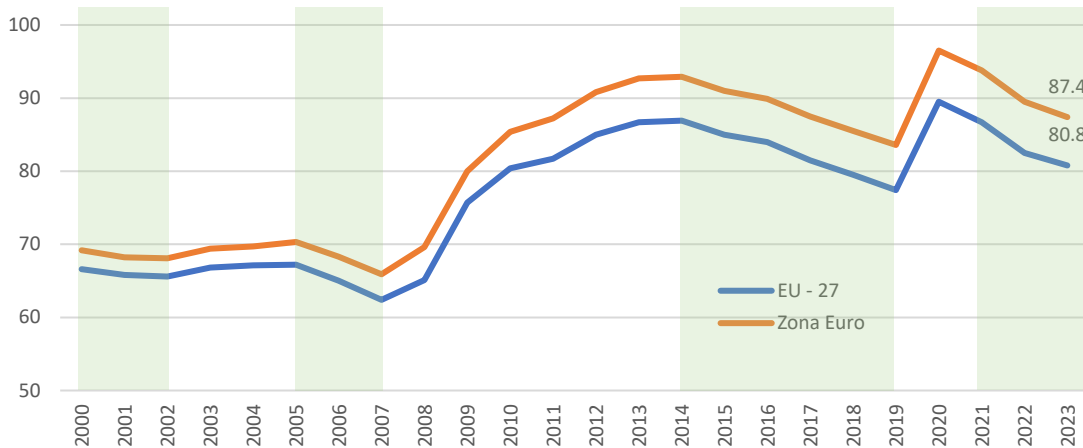
---

²³ Eurostat (2024) Datoria brută consolidată a administrațiilor publice (Procent din produsul intern brut)
(https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10dd_edpt1__custom_14816093/default/table)

Pandemia, prin politicile destinate combaterii ei, a adus o altă perioadă de creștere bruscă a datoriei publice, datoria publică ajungând la aproape 90% în UE și 97% în zona euro în 2020. După șocul inițial al pandemiei, până în 2023, datoria guvernamentală în UE a scăzut la aproximativ 80% în UE. 87% în zona euro.

Figura 12. Datoria publică generală în UE și episoadele de reducere a datoriei (% din PIB)

Sursa: Eurostat (2024) Datoria brută consolidată a administrațiilor publice (Procentul produsului intern brut) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10dd_edpt1_custom_14816093/default/table

Creșterea datoriei publice în UE este rezultatul creșterii cheltuielilor guvernamentale, în special în perioade de criză. Principalul motor al creșterii cheltuielilor în UE este statul bunăstării – o creștere pe termen lung a cheltuielilor sociale – precum și o creștere a intervențiilor guvernamentale directe în economie și a cheltuielilor pentru afaceri economice. În timp ce cheltuielile guvernamentale în UE au atins peste 50% din PIB în perioade de criză, veniturile tind să rămână constante la 46–47% din PIB²⁴. Cheltuielile guvernamentale pentru protecție socială au atins 22% din PIB în UE în timpul pandemiei (2020), ceea ce este peste 40% din cheltuielile guvernamentale totale²⁵. Pe lângă statul social mare, a existat o creștere constantă a cheltuielilor pentru afaceri economice în UE de la pandemie. Combinația dintre un stat al bunăstării mare, o populație îmbătrânită, o creștere bruscă a cheltuielilor sociale în perioade de criză și o creștere a intervenției publice în afacerile economice ca urmare a unei recesiuni economice a contribuit la o creștere a datoriei publice.

Regulile fiscale din UE par să fi reușit să pună un cadru pentru finanțele publice care este eficient în vremurile „bune”. Au fost depuse eforturi pentru a reduce deficitul și datoria publică în urma crizei datoriilor europene și a pandemiei.

²⁴ Eurostat (2024) Venituri guvernamentale, cheltuieli și principalele agregate (Procent din produsul intern brut) (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main__custom_14819910/default/table)

²⁵ Eurostat (2024) Cheltuieli publice generale pe funcție (Procent din produsul intern brut / procent din total) (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp__custom_14819970/default/table)

Aceste eforturi au fost susținute și de creșterea economică și de inflația ridicată, în special în perioada post-pandemie. Cu toate acestea, în perioadele de criză economică, au existat creșteri puternice ale deficitului și ale datoriei publice, ceea ce indică faptul că cadrul fiscal al UE nu reușește să ofere rezultatele scontate în perioadele de criză.

Din cauza COVID-19, UE și-a suspendat regulile bugetare pentru toate statele membre între 2020 și 2023 prin activarea clauzei generale de salvare. Din 2024, clauza generală de salvare nu mai este în vigoare. Cadrul normelor fiscale ale UE se confruntă cu două provocări majore. Prima este nivelul foarte ridicat al datoriei publice, în principal în țările sudice, adică Grecia, Italia, Franța, Spania, Portugalia și Belgia. Acestea sunt țările cu datorii peste – sau aproape de – 100% din PIB, în timp ce toți ceilalți membri sunt sub 80% din PIB. Întrebarea critică aici este cum se formulează reguli fiscale care să funcționeze simultan atât pentru o țară cu datorii peste 100% din PIB, cât și pentru o țară cu datorii sub 30% din PIB. A doua provocare este cum ne asigurăm că regulile fiscale sunt sustenabile pe termen lung și nu permit ca episoadele de criză economică să conducă la creșteri uriașe ale cheltuielilor guvernamentale și, în consecință, a datoriei publice. În cazul UE, consolidarea fiscală în perioadele „bune” a fost sub aploarea creșterii datoriilor în perioadele „rele” în ultimele două decenii.

Noile reguli fiscale din UE iau în considerare aceste provocări, dar este îndoielnic dacă le pot contracara pe deplin. Țările UE trebuie să își mențină deficitele bugetare sub 3% din PIB – cu excepția cazului în care abaterea este mică și temporară – asigurându-se totodată că datoria publică brută rămâne sub 60% din PIB, cu excepția cazului în care datoria „se diminuează suficient și se apropie de valoarea de referință, într-un ritm satisfăcător”²⁶. Întrucât jumătate dintre statele membre UE au o datorie publică peste ținta de 60%, una dintre cele mai mari provocări în aplicarea acestor reguli fiscale este cum să ne asigurăm că datoria „se diminuează suficient” și că țara va atinge nivelul țintă relevant pe termen mediu.

În timp ce vechiul cadru presupunea obiective pe termen mediu bazate pe soldul structural general, noul cadru se bazează pe cheltuieli nete. În noul cadru, un singur indicator operațional, bazat pe cheltuielile primare nete finanțate la nivel național, servește drept bază pentru stabilirea traseului fiscal pentru fiecare stat membru, precum și pentru efectuarea supravegherii fiscale anuale. Traectoria de referință urmărește să se asigure că, până la sfârșitul perioadei de ajustare, presupunând că nu există alte măsuri bugetare, rata datoriei publice previzionate fie este plasată, fie rămâne pe o traiectorie plauzibilă descendentă, fie rămâne la niveluri prudente sub 60% din PIB pe termen mediu.

3.4. Ce poate merge prost în noul cadru?

De-a lungul anilor, regula deficitului s-a dovedit a fi mai eficientă, deoarece obligă statele membre să-și consolideze bugetele. În schimb, regula datoriei a fost

---

²⁶ Articolul 126 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

mult mai puțin eficientă, așa cum demonstrează creșterea datoriilor în UE în ultimele două decenii. Începând cu 2024, UE a relansat procedura de deficit excesiv bazată pe deficit (PDE) în conformitate cu noile reguli ale cadrului de guvernare economică revizuit. La 26 iulie 2024, în urma propunerii Comisiei Europene (CE), Consiliul UE a adoptat decizii care stabilesc existența unor deficite excesive pentru Belgia, Franța, Ungaria, Italia, Malta, Polonia și Slovacia²⁷. De asemenea, a stabilit că PDE pentru România ar trebui să rămână deschisă, întrucât țara se afla sub PDE din 2020 și nu a luat încă măsuri efective pentru a-și corecta deficitul. În 2024 nu au fost deschise PDE bazate pe datorii. Acest lucru se datorează faptului că conformitatea cu cadrul revizuit de guvernare economică, în vigoare de la 30 aprilie 2024, nu poate fi încă evaluată corespunzător.

Cadrul de guvernare economică revizuit este mult mai complex și, într-un fel, mai puțin transparent, ceea ce duce la o incertitudine considerabilă cu privire la efectele potențiale ale implementării noilor reguli. Aspectele practice ale dialogului tehnic cu țările individuale nu sunt complet clare deocamdată, deoarece CE va avea puterea de a decide ad-hoc asupra diferitelor căi de cheltuieli și măsuri corective, în funcție de caz. Deși noile reguli se concentrează în principal pe țările puternic îndatorate, există încă un risc semnificativ de inversare bruscă a activității economice și de o ajustare negativă unică a traiectoriei de reducere a datoriei pe termen lung. Autoritățile fiscale naționale și normele fiscale naționale își pot pierde punctele forte, deoarece complexitatea abordării recent introduse la nivelul UE poate submina norme mai simple și, în unele cazuri, mai ambițioase la nivel național.

Cadrul de guvernare economică revizuit pare să fi fost conceput cu accent pe țările cu datorii guvernamentale ridicate și, prin urmare, este mai puțin restrictiv pentru țările cu datorii scăzute, în principal cele din regiunea ECE. Aceste state membre pot solicita informații tehnice de la CE cu privire la soldul lor primar structural. Deoarece acest lucru este opțional, singurele reguli obligatorii din cadru sunt regulile simple privind deficitul și datoria. Aceasta înseamnă că NSM pot acumula datorii prin creșterea cheltuielilor și având un deficit pe termen lung apropiat de limita de 3%. Acest scenariu poate „prezenta un risc serios pentru sustenabilitatea finanțelor publice ale țării cu potențiale efecte negative asupra activității economice” și „ar limita spațiul fiscal disponibil pentru îndeplinirea riscurilor bugetare structurale viitoare, cum ar fi riscurile de îmbătrânire a populației, creșterea cheltuielilor cu apărarea și securitatea, etc.” (Banca Națională Bulgară 2024: 9).

3.5. Cum să consolidăm regulile fiscale în UE?

Deși suntem conștienți de faptul că responsabilitatea fiscală este dificil de aplicat, cadrul revizuit de guvernare economică ar trebui evaluat în mod corespunzător pentru a determina dacă (a) este eficient pentru țările cu niveluri ridicate de

---

²⁷ Consiliul UE (2024) Procedura de deficit excesiv (<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/excessive-deficit-procedure/>)

îndatorare și (b) creează mai multe oportunități pentru acumularea de datorii în țări. cu niveluri de îndatorare sub pragul de 60%. Cu toate acestea, unele deficiențe sistemice ne permit să discutăm despre o posibilă traiectorie viitoare a cadrului fiscal în cadrul UE:

- Noile reguli fiscale sunt complicate, greu de înțeles chiar și pentru profesioniști și de neînțeles pentru contribuabilul obișnuit. Chiar și experții se luptă cu răspunsurile lor la întrebarea „Ce va face CE dacă...?” Este nevoie de mai multă transparență și simplitate în aplicarea noilor reguli.
- O abordare universală va fi ineficientă în UE, având în vedere diversitatea acesteia. Cadrul fiscal al UE ar trebui să stabilească obiective obligatorii clare și inteligibile, aplicabile în unanimitate tuturor țărilor. În loc să microgestioneze procesul de aplicare a regulilor fiscale, CE ar trebui să sprijine existența, capacitatea și relevanța consiliilor fiscale naționale independente. Aceste consilii au o expertiză la nivel local pe care CE nu o poate furniza singură. Creșterea responsabilităților consiliilor fiscale la nivel național ar crește gradul de proprietate (și aplicarea) acestora asupra regulilor fiscale, ceea ce va îmbunătăți conformitatea.
- Cadrul revizuit de guvernanță economică ar trebui să conțină reguli clare pentru identificarea încălcărilor și a amenziilor pentru a crește transparența acestuia.
- În cazul reformei sistemului de pensii și a tranziției către sistemul de capitalizare, perioada de evaluare trebuie să fie minim egală cu durata stagiului complet de cotizare. Acest lucru este necesar deoarece costurile și beneficiile acestei reforme se întind pe aproape jumătate de secol.

3.6. Concurența fiscală în UE

În 2024, rata medie legală a impozitului pe profit în UE a fost de 21%²⁸. Aceasta este o rată mai mică în comparație cu impozitul mediu pe profit de stat din SUA, care este de 25,8%²⁹. Cu toate acestea, când ne uităm la țările cu cea mai mare pondere în PIB al UE, cota medie de impozitare a celor șase țări³⁰ responsabile de aproape 60% din PIB este de 26,55% (Eurostat 2024a).

UE este cunoscută de mult timp pentru impozitarea ridicată a profiturilor corporative. Abia în perioada recentă de concurență fiscală globală relativ intensă, mai multe economii – în special cele mai mici – au scăzut semnificativ cotele de impozitare. Un exemplu este Scandinavia, unde cotele de impozitare au scăzut la o medie de 21%. Cu toate acestea, economiile mai mari ale UE au rezistat acestei tendințe și continuă să mențină o povară relativ ridicată, care este însoțită

---

²⁸ ‘Corporate Income Tax Rates in Europe, 2024’, *Tax Foundation*, 16 January 2024 (<https://taxfoundation.org/data/all/eu/corporate-tax-rates-europe-2024/>).

²⁹ ‘How do US corporate income tax rates and revenues compare with other countries?’ *The Tax Policy Briefing Book*, 2023 (<https://taxpolicycenter.org/briefing-book/how-do-us-corporate-income-tax-rates-and-revenues-compare-other-countries>).

³⁰ Germania, Franța, Italia, Spania, Țările de Jos și Belgia.

de toate consecințele negative asociate cu impozitarea corporativă ridicată. Acestea includ transferul treptat al capitalului către țările cu sarcină mai mică, rate mai scăzute de inovare tehnologică și creșterea mai lentă a noilor firme. În încercarea de a atenua aceste impacturi negative, guvernele au încercat să atragă capital privat prin acordarea de ajutor de stat, care a crescut constant între 2014 și 2019. Cu toate acestea, niciun guvern nu are instrumentele magice pentru a identifica companii promițătoare și competitive. Dimpotrivă, ajutorul de stat se adresează adesea afacerilor care au reușit să intre pe lista sectoarelor preferate de politicieni. Această situație este, de asemenea, la originea subperformanței economice semnificative a economiei UE în comparație cu rivalii săi.

Din perspectiva reputației unei „regiuni cu impozitare ridicată”, nu este surprinzător faptul că UE este unul dintre liderii în implementarea regulilor minime globale privind impozitul pe profit dezvoltate la nivelul OCDE. Directiva 2022/2523 a Consiliului UE (denumită în continuare Directiva) urmărește să stabilească un impozit pe profit minim (Corporate Income Tax, CIT) minim global de 15% pentru grupurile multinaționale de întreprinderi (MNE) cu venituri de peste 750 de milioane EUR. Această legislație este un punct esențial în fiscalitatea internațională pentru limitarea concurenței transfrontaliere. În loc să se îndrepte către forme mai eficiente de impozitare – cum ar fi taxele pe valoarea adăugată sau de mediu – UE va acorda acum prioritate veniturilor colectate din impozitarea profitului (CIT) pentru a finanța cheltuieli guvernamentale mari, ignorând faptul că patru state membre aplică în prezent cote de impozitare mai mici de 15%³¹.

O examinare critică dezvăluie defecte inerente ale modelului CIT minim adoptat, care pot submina economia europeană, competitivitatea acesteia și crearea de valoare. Aceste preocupări se referă la pragul actual al veniturilor, ambiguitatea cu privire la utilizarea regimurilor preferențiale CIT și incertitudinea juridică din jurul unei transpuneri grăbite a directivei de către unele state membre și al implementării tardive de către altele. Se știe că CIT are efecte negative grave asupra creșterii economice și bunăstării, ceea ce face ca armonizarea sa să fie nedorită (Epicenter 2024c).

În plus, concurența fiscală joacă un rol vital în menținerea eficienței cheltuielilor de stat prin stimularea guvernelor să exercite disciplina fiscală și să acorde prioritate cheltuielilor esențiale. Încurajând guvernele să mențină cotele de impozitare scăzute și, prin urmare, să atragă investiții și să păstreze afacerile, concurența fiscală susține o politică fiscală solidă, promovează alocarea eficientă a resurselor și minimizează risipa guvernamentală. Eliminarea concurenței fiscale va necesita alte modalități de a atrage investiții. În locul unei curse a reducerii taxelor, este posibil să asistăm la o escaladare a competiției pentru subvenții, dictate mai degrabă de preferințe politice decât de forțele pieței, ceea ce va duce, în cele din urmă, la supraproducție în sectoarele privilegiate politic, supra-consum și o alocare inefficientă a resurselor.

---

³¹ Irlanda, Bulgaria, Cipru și Ungaria.

3.7. Recomandări legate de impozitul minim global

Întrucât CE nu are o putere directă asupra ratelor de impozitare ale statelor membre, opțiunile sale se limitează la crearea unui mediu favorabil pentru concurența fiscală și la efectuarea de modificări la regimul nivelului minim global de impozitare.

- **Reguli mai stricte pentru ajutoarele de stat**

În primul rând, CE poate fi mai riguroasă în evaluarea condițiilor de acordare a ajutorului de stat care denaturează concurența. Acest lucru va împiedica creșterea subvențiilor și va încuraja guvernele să reducă ratele de impozitare.

- **Renunțarea la impozitarea minimă**

România și țările cu un venit pe locuitor situat sub media UE au nevoie de capital suplimentar pentru a-și accelera creșterea economică și a reduce astfel decalajele rămase. Unul din mijloacele pe care-l au la îndemână pentru a-și spori atractivitate și prin care pot compensa alte dezavantaje ale mediului lor de afaceri este tocmai concurența fiscală permisă până acum în cadrul UE. Aceste țări ar avea interesul să se opună sistematic, în toate forurile (UE, dar și OCED) cartelului statelor cu rate de impozitare ridicate și care promovează creșterea impozitelor și în alte părți sub masca armonizării sau echității fiscale. Altfel spus, în cazul impozitării profitului, cel mai eficient pas ar fi abrogarea Directivei CIT, dar acest lucru este greu de imaginat în contextul politic actual. Prin urmare, propunem și alte recomandări³² care pot atenua cel puțin parțial efectele sale negative.

- **Indexarea la inflație**

Țările membre OCDE au convenit să aplice un impozit minim global pentru companiile multinaționale cu o cifră de afaceri anuală de peste 750 de milioane EUR și o sucursală într-o țară dată, care are o cifră de afaceri de cel puțin 10 milioane EUR și care a obținut un profit de 1 milion EUR în 2021. Această propunere provine din directiva Consiliului UE privind o bază comună consolidată a impozitului pe profit (CCCTB) adoptată în 2016. Având în vedere că pragul a fost propus pentru prima dată, în urmă cu opt ani, luarea în considerare a inflației înseamnă că acest prag ar trebui să fie mai mare cu cel puțin 200 de milioane de euro, adică 950 de milioane de euro³³. În caz contrar, mulți întreprinzători vor alege să înființeze o companie suplimentară atunci când se aproprie de pragul impozitării. Pe lângă această creștere unică, indexarea automată a pragului ar trebui integrată în regim. Indexarea este deosebit de relevantă pentru țările ECE, unde inflația a atins două cifre în 2022.

- **Incertitudine juridică**

Aplicarea rapidă a Directivei de către unele state membre și implementarea cu întârziere de către altele sporesc incertitudinea juridică. Amploarea problemei

---

³² Recomandările au fost publicate în Epicenter (2024c).

³³ Calcule bazate pe Eurostat (2004) Indicele armonizat al prețurilor de consum (IAPC) (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_midx/default/table)

este și mai evidentă în lumina dispoziției directivei care prevede sancțiuni pentru companiile care „nu își îndeplinesc obligațiile de a depune o declarație de informații fiscale suplimentare și de a plăti cota lor din taxa suplimentară” (Consiliul de Uniunea Europeană 2022). Sancțiunile pentru nerespectarea cerințelor unei legi aplicate retroactiv încalcă principiile legislative și nu ar trebui aplicate.

- **Evaluare ex-post**

Având în vedere că nu a fost efectuată o evaluare ex-ante a impactului directivei, ar trebui efectuată o evaluare ex-post pentru a determina eventualele deficiențe ale modelului actual. Pentru a asigura eficiența operațională, un plan cuprinzător de simplificare ar trebui pus în aplicare cât mai curând posibil, astfel încât insuficiențele existente să poată fi abordate.

4. Reforma sistemului de pensii și capitalizarea

Una dintre caracteristicile competitivității prețurilor este că permite proprietarilor de afaceri să-și plătească mai bine bine angajații. Această caracteristică este strâns legată de proiectarea sistemului de pensii. În funcție de modul în care este finanțat, sistemul de pensii joacă un rol oarecum important pe o piață, care, la rândul său, fie penalizează, fie favorizează competitivitatea. Atunci când sistemul de pensii se bazează pe un nivel ridicat de capitalizare, cetățenii care se pensionează sunt finanțați prin contribuții la pensie, care sunt completate cu randamentul economiilor, cum ar fi dividendele și câștigurile de capital (Acumulare și capitalizare în conturi individuale, Pilon 2). În schimb, atunci când pensiile sunt finanțate numai prin repartiție (Pilon 1, PAYG), nu are loc un proces de creare sau de acumulare de bogăție, ci se produce un simplu transfer, de la cei care contribuie către cei care beneficiază. Nu se economisește nimic, totul este consumat imediat. În prezent, sunt rare excepțiile în care sistemele de pensii prin repartiție înregistrează excedente care să fie investite pe bursă, dar și atunci sunt privilegiate titlurile de stat (adică acoperirea deficitului rezultat din cheltuielile publice excesive), ele nu sunt investite în acțiuni. Acest lucru fie crește costul forței de muncă prin creșterea contribuțiilor sociale, fie se adaugă la alte forme de impozitare, cum ar fi impozitul pe venit și TVA, instituite pentru finanțarea pensiilor deficitelor structurale ale sistemelor de pensii prin repartiție precum și a diverselor „regimuri speciale” de pensii ale unor profesii privilegiate.. Unele taxe sunt mai puțin dăunătoare decât altele, dar o creștere constantă a cotelor de impozitare pentru, de exemplu, a face față scăderii ratei natalității și creșterea speranței de viață este un obstacol major în calea creării de bogăție.

Acest aspect este adesea trecut cu vederea în dezbaterile economice europene, ca și efectul indirect al subdezvoltării capitalizării pensiilor asupra inovației. Pe lângă știrbirea competitivității și a puterii de cumpărare, subdezvoltarea pensiilor finanțate și lipsa economiilor pentru pensii contribuie la subcapitalizarea economiei europene, ceea ce poate contribui la scăderii rolului UE în ceea ce privește inovarea globală.

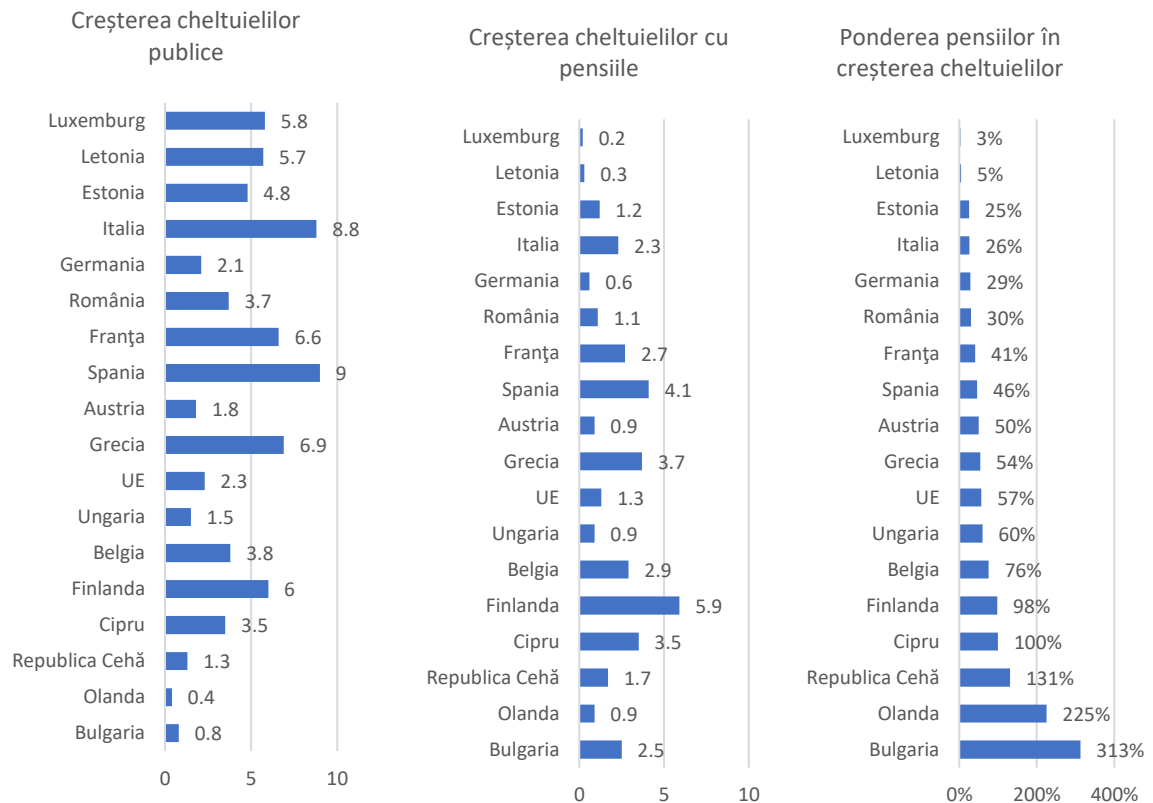
4.1. Într-o lume care îmbătrânește, sistemele PAYG înseamnă o pierdere a competitivității

Subdezvoltarea fondurilor de pensii este o adevărată sabie a lui Damocles pentru UE. Pensiile au fost principala sursă de creștere a cheltuielilor publice în ultimii douăzeci de ani în UE (Figura 13). În viitorul apropiat, statele membre care fac tranziția spre capitalizare vor reuși să-și autofinanțeze o proporție semnificativă

din pensii, fără a fi nevoie să recurgă la impozite sau contribuții. Celelalte state membre vor trebui să crească și mai mult impozitele sau contribuțiile obligatorii, ceea ce va crea o situație economică și socială inextricabilă. Povara fiscală este probabil să crească semnificativ, fie direct, prin țintirea persoanelor fizice, fie indirect, prin țintirea întreprinderilor, ceea ce va penaliza în cele din urmă crearea de bogăție și puterea de cumpărare a gospodăriilor.

Figura 13. Pensile reprezintă jumătate din creșterea cheltuielilor publice în Europa (2022 față de 2001)

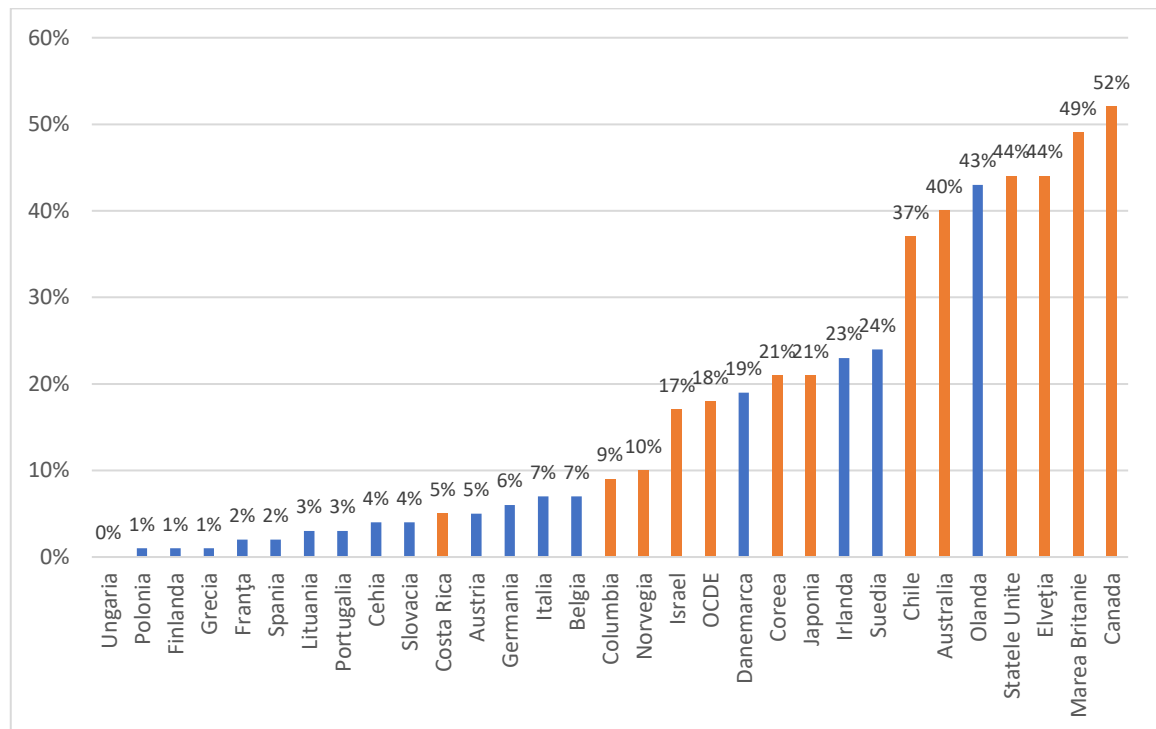
Sursa: Eurostat (2023a), calcule de Institute Économique Molinari

Din motive istorice, schemele de pensii din Europa continentală s-au bazat în mare parte pe sistemul prin repartitie: contribuabilii de azi în finanțează pe contribuabilii din trecut. (Pilonul 1). O altă variantă este acumularea și capitalizarea în conturi individuale în timpul vieții active, urmând ca acele fonduri aflate în proprietatea contribuabilului să fie folosite la plata unei pensii private odată atinsă vârsta de pensionare... Economisirea pentru pensii – care s-a dezvoltat în Europa în a doua jumătate a secolului al XIX-lea odată cu apariția asociațiilor cu sau fără scop lucrativ, cum ar fi societățile de într-ajutorare, asociațiile profesionale, băncile de economii și companiile de asigurări – au fost profund afectate de cele două extrem de afectate. războaie mondiale costisitoare. Deoarece legislația dorea să protejeze muncitorii împotriva speculațiilor, aceste asociații au fost obligate să investească în titluri de stat care și-au văzut valoarea reală distrusă aproape complet de inflația de după primul război mondial. În alte țări, confiscarea implicită prin inflație a fost înlocuită sau completată de guverne

prin confiscarea explicită a fondurilor acumulate, tot sub pretextul protejării muncitorilor împotriva riscurilor.

Europa este departe de a fi pregătită pentru o populație care îmbătrânește. Ea rămâne puternic dependentă de schemele cvasi-piramidale ale repartiției pentru finanțarea pensiilor. Doar patru țări au niveluri ale economiilor pentru pensii în conformitate cu sau mai mari decât media OCDE (Figura 14). Aceasta este o consecință directă a subdezvoltării mecanismelor de economisire pentru pensii.

Figura 14. Ponderea schemelor de economisire pentru pensii în totalul pensiilor plătite (% , 2019)

Sursa: OCDE, calcule de Institute Économique Molinari

În multe țări din Europa continentală, sistemele de protecție socială au fost reconstruite în 1945 aproape în întregime pe bază de repartiție (Pilon 1 sau PAYG în terminologia anglo-saxonă). Într-o perioadă de creștere a populației și a salariilor, aceasta poate părea o alegere pragmatică. Economistul american Paul Samuelson arată că PAYG poate oferi un randament pozitiv semnificativ atunci când populația crește. Într-un articol din 1958, el a subliniat că veniturile schemelor PAYG cresc în mod natural atunci când rata de creștere a salariilor este pozitivă. Acest lucru permite statului să redistribuie o sumă mai mare în fiecare an, în ciuda absenței creării de bogăție legată de absența economiilor (Samuelson 1958).

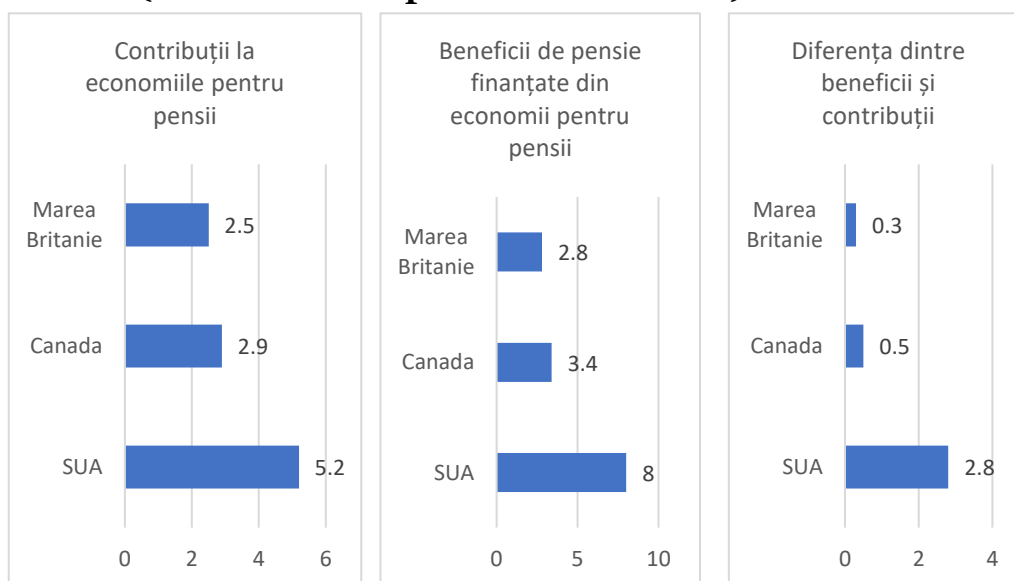
Omul care a câștigat premiul Nobel pentru economie în 1970 a pus bazele teoriei echivalenței dintre distribuție și capitalizare. Cu toate acestea, odată cu scăderea natalității și creșterea speranței de viață la pensionare, posibilitatea de echivalență între PAYG și capitalizare a nu mai există, iar sistemele europene de pensii nu au reușit să se adapteze în consecință. Atunci iluzia avea o justificare,

dar ea a dispărut progresiv în ultimele decenii, aproape imediat după ce a fost formulată.

PAYG, care a devenit o metodă necompetitivă de finanțare a pensiilor (Kifman și Schindler 2001), este acum o „taxă implicită” (Feldstein și Samwick 1992, p. 5). Cu plăți de două până la trei ori mai mici decât cele din modelul PAYG, o persoană care își investește fondurile de pensii pe piețele de capital și-ar putea construi o pensie identică cu cea pe care ar primi-o ca PAYG (Davanne și Pujol 1997). Un număr mare de studii subliniază că profitabilitatea investițiilor financiare va fi mai mare decât rata de creștere pe termen lung. Acesta este unul dintre motivele pentru care economistul francez Thomas Piketty a prognozat că inegalitatea va crește în secolul XXI (Piketty 2013). În bestsellerul său din 2013, el consideră că rata de creștere a economiei (g) va fi în jur de 1,5%, iar cea a capitalului (r) va fi de 4,25% pe an pe termen lung. În aceste condiții, negeneralizarea pensiilor finanțate devine o sursă de inegalitate (Milanovic 2016).

În absența dinamismului demografic, capitalizarea pare a fi cea mai economică modalitate de finanțare a pensiilor. Beneficiază de performanța piețelor financiare și finanțează pensii mai mari decât PAYG. O parte din pensie este autofinanțată prin câștiguri din investiții – dividende, câștiguri de capital etc. – care reduce contribuțiile la pensie pentru același nivel de pensie. Acest lucru s-a văzut deja în SUA, unde capitalizarea a ajuns la maturitate. Schemele de economii pentru pensii au plătit beneficii reprezentând în medie 7,9% din PIB în perioada 2012–21, în timp ce contribuțiile la pensii care le-au finanțat au reprezentat doar 5,2% din PIB. Prin urmare, SUA redistribuie cu 2,8% mai mult PIB decât încasează. Rezultate similare au fost obținute în Canada și Regatul Unit, dar cu diferențe mai mici din cauza diferențelor de maturitate și/sau funcționare a schemelor de economii pentru pensii (Figura 15).

Figura 15. Intrări și ieșiri în schemele de economii pentru pensii mature (ca % din PIB în perioada 2012-2021)

Sursa: OCDE (2022), calcule de Institute Économique Molinari

Trebuie adăugat încă un lucru: capitalizarea nu păstrează doar competitivitatea și puterea de cumpărare, ci și finanțele publice, făcând posibilă reducerea impozitării și finanțarea altor cheltuieli colective. Nu este o coincidență că cele mai avansate țări europene în ceea ce privește finanțarea pensiilor – Islanda, Danemarca, Țările de Jos, Elveția etc. – au cel mai bine echilibrate finanțele publice.

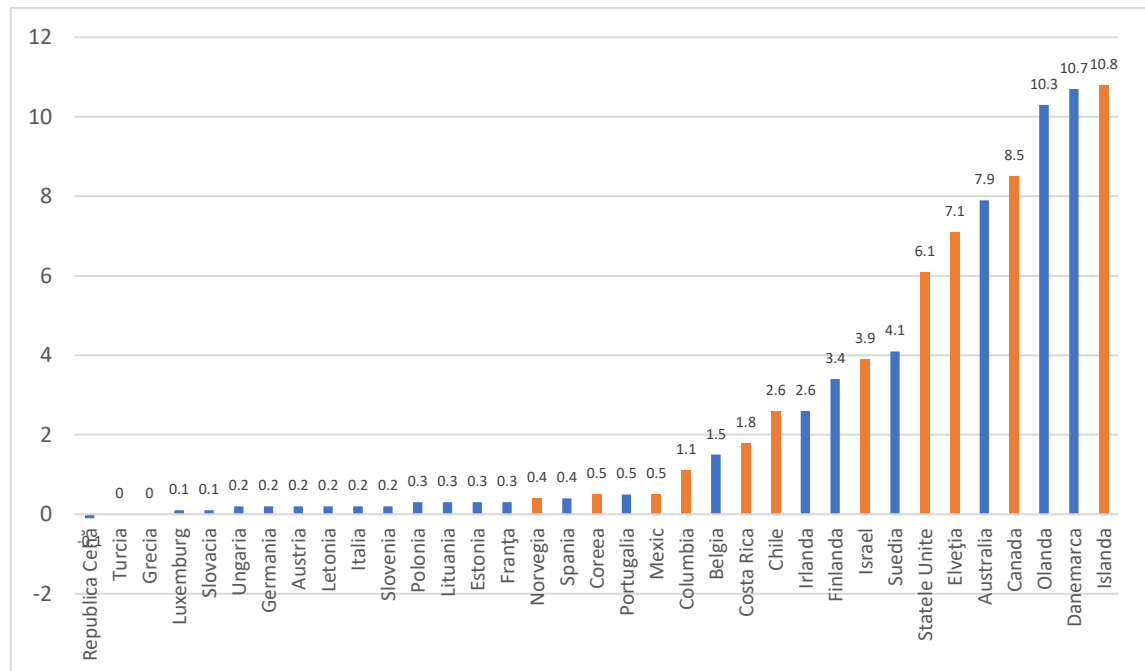
4.2. Subdezvoltarea economiilor pentru pensii în UE

Banca Mondială (Banca Mondială 1994) a făcut recomandări pentru finanțarea pensiilor prin trei piloni: sisteme colective obligatorii care funcționează pe bază de repartizare; scheme cu finanțare obligatorie, care pot lua o formă colectivă; și scheme cu finanțare individuală voluntară. În practică, această combinație este rareori realizată în UE. Cu câteva excepții – Danemarca, Țările de Jos și Suedia – schemele finanțate au fost de altfel subdezvoltate în UE. Țările care folosesc în mod semnificativ pensiile finanțate în Europa sunt adesea în afara UE, cum ar fi Islanda, Elveția și Regatul Unit.

Într-un studiu recent, Institut Économique Molinari a estimat costul asociat cu subdezvoltarea economiilor pentru pensii în UE, comparându-l cu economiile medii pentru pensii ale OCDE (Marques 2023). Deficitul anual reprezintă o medie de 2,4% din PIB-ul UE-27, adică peste 350 de miliarde EUR. Calculele au fost efectuate pentru perioada 2012-2021, care include atât perioadele crescătoare, cât și cele descendente. În această perioadă, rentabilitatea reală a economiilor pentru pensii a fost în medie de 4,3% în OCDE, după luarea în considerare a inflației. Economii pentru pensii au reprezentat în medie 29% din PIB în UE – cu 55 de puncte PIB în urma mediei OCDE (84% din PIB-ul capitalizat). Aceasta explică deficitul anual de 2,4 puncte de PIB ($4,3\% \times 55\%$) sau 350 de miliarde EUR (Marques 2023). Acest deficit reprezintă, înainte de toate, capitalul de pensie care ar trebui să se acumuleze, an de an, pentru viitorii pensionari europeni dacă ar beneficia de economii pentru pensii la aceeași amploare ca și în restul economiilor avansate.

O analiză de la țară la țară, ținând cont de capitalul investit pentru pensie și randamentul său anual, arată puterea formidabilă de a crea bogăție a economiilor pentru pensii, precum și distribuția inegală a acestora (Figura 16). În două țări UE – Țările de Jos și Danemarca – economiile pentru pensii generează o creștere anuală de avere echivalentă cu 10 puncte din PIB pe an (Marques 2023). Bogăția generată de acumularea de dividende și câștiguri de capital mărește capitalul deținut de schemele de economii pentru pensii în numele cetățenilor care lucrează. În schimb, economiile pentru pensii generează creșterea de bogăție de mai puțin de un punct din PIB pe an în mai mult de jumătate din țările UE, în special în Franța, Germania, Grecia, Italia, Lituania, Polonia, Slovacia și Spania.

Figura 16. Crearea de avere legată de economiile pentru pensii (% din PIB, medie 2012–21, excluzând inflația)

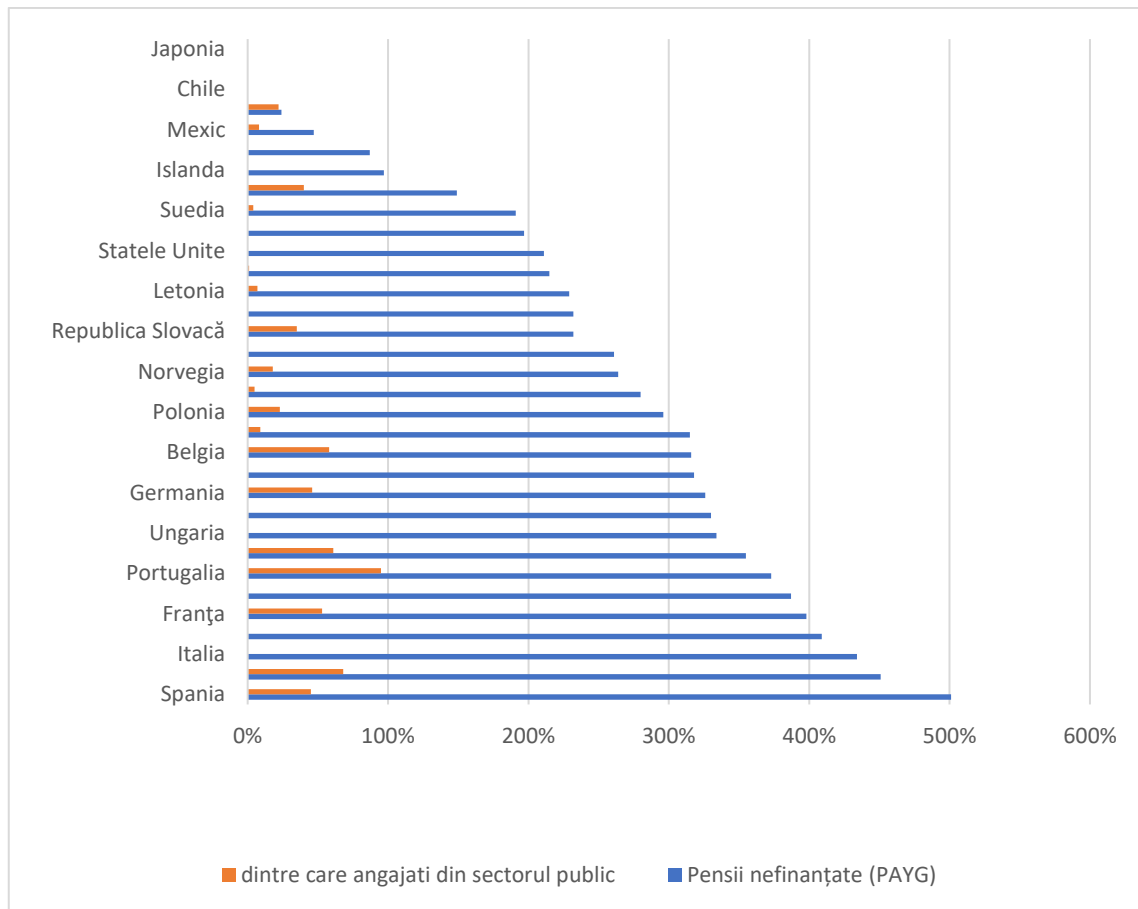

Sursa: OCDE (2022), calcule de Institute Économique Molinari

4.3. UE ar trebui să facă eforturi pentru generalizarea fondurilor de pensii

UE adoptă o abordare de așteptare a îmbătrânirii. Recunoaște provocarea pe care o reprezintă subdezvoltarea economiilor pentru pensii și a făcut recomandări generale menite să crească proporția pensiilor finanțate (Comisia Comunităților Europene 2001). Cu toate acestea, nu a fost proactivă și, prin urmare, a subestimat provocarea reproiectării sistemelor de protecție socială într-o lume care îmbătrânește. Abordarea bugetară și contabilă a UE, departe de a crește gradul de conștientizare, a încurajat automulțumirea. Criteriul datoriei de la Maastricht, aplicat pentru a asigura sustenabilitatea fiscală, calculat ca raport dintre datoria brută și PIB, nu include datoriile implicite în promisiunile de pensie făcute angajaților atât din sectorul privat, cât și din sectorul public (Figura 17). Deși este o practică obișnuită să nu se contabilizeze datoriile legate de sistemele PAYG deschise tuturor cetățenilor care lucrează deoarece acestea sunt revizuibile, în practica internațională, promisiunile de pensii făcute de guverne față de angajații lor sunt luate în considerare în ipoteza că acestea constituie un angajament care este greu de revocat. Cu toate acestea, la elaborarea sistemului de contabilitate european, autoritățile UE au decis să se îndepărteze de standardele internaționale (IAS 19) prin neconsiderarea promisiunilor de pensii făcute angajaților publici drept o datorie (Lequiller 2005). În consecință, cifrele datoriei publice europene exclud pensiile angajaților publici și nu sunt comparabile cu cele ale altor țări dezvoltate, în special SUA, Canada și Australia. Acest lucru face dificilă înțelegerea provocării finanțării pensiilor în raport cu competitivitatea europeană.

Figura 17. Promisiuni de pensii nefinanțate care nu sunt luate în considerare în deficitele publice (ca % din PIB, 2021)

Sursa: OCDE (2022), calcule de Institute Économique Molinari

Cu toate acestea, UE a făcut puțin pentru a facilita o creștere a finanțării pensiilor în statele membre unde aceasta este insuficientă. Acest tip de exercițiu este neapărat lent, deoarece capitalizarea necesită timp pentru a se acumula. De asemenea, este costisitor în timpul fazei de tranziție, deoarece pensiile PAYG trebuie plătite în mod regulat și, în același timp, investițiile în contribuțiile sociale pentru finanțarea viitoarelor pensii trebuie, de asemenea, efectuate în mod constant.

În sectorul public, o soluție, așadar, este să finanțeze recuperarea prin împrumuturi, așa cum a făcut guvernul Quebec între 1993 și 2000 (Deslauriers et al. 2023). Acest tip de împrumut este o investiție care creează valoare în două moduri. În primul rând, din punct de vedere al activului, este imediat profitabilă, deoarece îmbogățește guvernul în măsura diferenței dintre rentabilitatea economiilor pe termen lung atunci când sunt investite în mare parte în acțiuni și costul datoriei publice, care este semnificativ mai mic decât rentabilitatea acțiunilor, cu excepția cazurilor specifice în care reglementările prudentiale contraproductive reduc investițiile în acțiuni. În al doilea rând, reduce costul angajamentelor guvernamentale în afara bilanțului, deoarece o proporție din ce în ce mai mare din pensiile promise sunt asigurate.

Cu toate acestea, modul în care este definit criteriul datoriei de la Maastricht complică asigurarea pensiilor în UE. Se exprimă în termeni de datorie brută fără a contabiliza promisiunile de pensie. Ca urmare, împrumutul necesar pentru provizionare este inclus în creșterea datoriei fără ca provizionarea să fie considerată ca o reducere a datoriei în afara bilanțului guvernului.

Va fi de dorit ca următorul mandat al CE să abordeze această problemă, deoarece este cheia competitivității și puterii de cumpărare. De asemenea, va compensa timpul pierdut în finanțarea inovării, întrucât subdezvoltarea economiilor pentru pensii dăunează finanțării economiei și, prin urmare, inovației, după cum subliniază pe bună dreptate recentul raport privind competitivitatea (Draghi 2024). Generalizarea utilizării fondurilor de pensii ar trebui să fie o prioritate pentru UE, împreună cu planul UE de stabilire a unei uniuni a piețelor de capital și a piețelor financiare (Comisia Europeană n.d.).

4.4. Sistemul de pensii în România

La recomandarea insistentă a Băncii Mondiale dar cu o întârziere de un deceniu, România a pus în practică o reformă a sistemului public de pensii, care a creat un sistem de pensii cu contribuții capitalizate în conturi individuale (Pilonul 2) alături de sistemul de stat bazat prin repartiție, în care contribuțiile sunt de fapt impozite prelevate asupra unei generații și redistribuite altei generații (Pilonul 1). Reforma a fost limitată din start (contribuții de numai 2%), cu creșteri anuale de câte 0,5% (care și acelea au fost amânate sub diverse pretexte) și modestă în obiectivul final (doar un maxim de 6% contribuție în contul propriu al salariatului, iar restul până la 25%, prelevat de stat și redistribuit către pensionarii de azi). Pilonul 1 invocă iluzia solidarității intergeneraționale, dar principiul său generează de fapt conflicte intergeneraționale, care se vor agrava pe măsură ce crește numărul pensionarilor și scade numărul celor care alimentează această schemă similară celor piramidale. **Inversarea piramidei demografice va duce la prăbușirea schemei piramidale a sistemului public de pensii (Pilon 1).** Este nevoie de o discuție serioasă și de reforme ambițioase care să continue ceea ce s-a început până la înlocuirea completă a Pilonului 1 (generator de conflicte, care încurajează evaziunea celor care-l alimentează și nepăsarea beneficiarilor față de situația economică a țării) cu Pilonul 2. În cadrul acestuia din urmă, pensia fiecăruia va depinde contribuțiile cu care și-a alimentat contul de-a lungul timpului (acesta este de fapt principiul contributivității, nu arbitrariul birocratic al punctului de pensie) și de situația economiei românești și europene (reflectate în randamentele activelor acumulate).

O precondiție a acestei reformă este creșterea gradului de percepție a contribuabililor a diferenței fundamentale, ca principiu de funcționare, între Pilonul 1 și 2. În caz contrar, politicienii vor putea profita din nou în viitor de confuzia dintre acestea, prezentând scutirea de a economisi și investi în propriul tău cont (reducerea contribuțiilor la Pilonul 2) ca fiind o reducere de impozit.

În acest efort educațional, contribuția directă și indirectă a administratorilor fondurilor de pensii nu a fost până acum la nivelul dorit. Comunicarea insuficientă cu clientela vulnerabilizează întreaga piață a fondurilor de pensii față de demagogia politicienilor de pe întreg spectrul politic.

Referințe

- Adam, S. (2024) Die politische Ökonomie des Parteiensystems. *Wirtschaftsdienst Zeitschrift für Wirtschaftspolitik* 104(9): 618–25.
- Aghion, P., Bloom, N., Blundell, R., Griffith, R., and Howitt, P. (2005) Competition and innovation: An inverted-U relationship. *Quarterly Journal of Economics* 120(2): 701–28.
- Aghion, P., Blundell, R., Griffith, R., Howitt, P., and Prantl, S. (2009) The effects of entry on incumbent innovation and productivity. *Review of Economics and Statistics* 91(1): 20–32.
- Akcigit, U., Caicedo, S., Miguelez, E., Stantcheva, S., and Sterzi, V. (2018) Dancing with the stars: Innovation through interactions. NBER Working Paper 24466. Cambridge, M. A.: National Bureau of Economic Research.
- Alogoskoufis, G. (2019) Greece and the euro: A Mundellian tragedy. GreeSE Papers: Hellenic Observatory Discussion Papers on Greece and Southeast Europe 136. London: Hellenic Observatory, London School of Economics.
- Alt, J. and Chrystal, K. A. (1981) Electoral cycles, budget controls and public expenditure. *Journal of Public Policy* 1(1): 37–59.
- Anger, C. and Plünnecke, A. (2022) INSM-Bildungsmonitor 2022. Bildungschancen sichern, Herausforderungen der Digitalisierung meistern. Köln: German Economic Institute.
- Archontas, G. and Saravakos, C. (2023) Economic freedom in EU periphery: Recent developments of disparities in economic freedom areas between center and periphery countries. *Region & Periphery* 15(15).
- Atanassov, J. and Liu, X. (2020) Can corporate income tax cuts stimulate innovation? *Journal of Financial and Quantitative Analysis* 55(5): 1415–65.
- Azoulay, P., Jones, B., Daniel Kim, J. D., and Miranda, J. (2022) Immigration and entrepreneurship in the United States. *American Economic Review, Insights* 4(1): 71–88.
- Banca Centrală Europeană (2022): De ce contează schimbările climatice pentru BCE. Frankfurt am Main: Banca Centrală Europeană la https://www.ecb.europa.eu/ecb-and-you/explainers/html/why_climate_change_matters.en.html
- Banca Națională Bulgară (2024) EU's revised economic governance framework and its potential implications for Bulgaria's fiscal policy. *Economic Review* 3/2024. Sofia: Bulgarian National Bank.
- Bárta, M. and Ďurana, R. (2024) Market force revitalising the single market for the next 30 years. Brussels: Epicenter.
- Baumol, W. J. (2004) *The Free-Market Innovation Machine: Analyzing the Growth Miracle of Capitalism*. Princeton: Princeton University Press.
- Bisset, A., Czarnitzki, D. and Doherr, T. (2024) Inventor mobility under uncertainty. *Research Policy* 53(1): 1–13.
- Bruegel (2023) *Effectiveness of EU Convergence Funds*. Retrieved from <https://www.bruegel.org/>.

- Brunnermeier, M. K. (2022) *The Resilient Society Economics After Covid*. New York: Harper Business.
- Coatanlem, Y. and Coste, O. (2024) Cost of failure and competitiveness in disruptive innovation. Milan: Institute for European Policymaking, Bocconi University.
- Coffey, B., McLaughlin, P. A., and Paretto, P. (2016) The cumulative cost of regulations in the United States: A quantitative analysis. Mercatus Working Paper. Arlington: Mercatus Center George Mason University.
- Comisia Europeană (2016) Propunere de DIRECTIVĂ A CONSILIULUI privind o bază consolidată comună a impozitului pe profit (CCCTB) Bruxelles: Comisia Europeană ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX% 3A52016PCo683](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016PC0683)).
- Comisia Europeană (2020) O piață unică care oferă rezultate pentru întreprinderi și consumatori (martie 2020)
- Comisia Europeană (2023) Setul de instrumente pentru o mai bună reglementare. Bruxelles: Comisia Europeană
- Comisia Europeană (2024) European Economic Forecast – Toamna 2024. Bruxelles: Comisia Europeană.
- Comisia Europeană (2024) Viitorul competitivității europene – O strategie de competitivitate pentru Europa. Bruxelles: Comisia Europeană.
- Comisia Europeană (2024b) Raport anual 2023 privind monitorizarea aplicării dreptului UE. Bruxelles: Comisia Europeană.
- Comisia Europeană (n.d.) Uniunea piețelor de capital și piețele financiare (https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets_en).
- Commission of the European Communities (2001) An integrated approach to support national strategies for safe and sustainable pensions. COM (2001) 362 final. Brussels: Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee.
- Consiliul Uniunii Europene (2022) Directiva Consiliului (EU) 2022/2523 din 14 Decembrie 2022
- Davanne, O. and Pujol, T. (1997) Analyse économique de la retraite par répartition. *Revue française d'économie* 12(1): 33–56.
- Dawson, J. W. and Seater, J. J. (2004) Regulation and the macroeconomy. *Kyklos* 60(1): 15–36.
- Deslauriers, J., Gagné, R., Laurin, C., and Paré, J. (2023) *Productivité du secteur public québécois: La Caisse de dépôt et placement du Québec*. Québec: Centre on Productivity and Prosperity.
- Draghi, M.; et al. (2024) The future of European competitiveness. Brussels: European Commission.
- Epicenter (2024a) Market force: Revitalising the single market for the next 30 years. Brussels: Epicenter.
- Epicenter (2024b) The EU's single market: More than a market, less than single. Brussels: Epicenter.

- Epicenter (2024c) Minimum corporate income tax: Implementation challenges and a way forward for the EU. Brussels: Epicenter.
- European Free Trade Association (2006) Growth and jobs: The Lisbon strategy and the European economic area. Brussels: European Free Trade Association <https://www.efta.int/sites/default/files/publications/bulletins/lisbon.pdf>
- Eurostat (2023a) Cheltuieli publice generale pe funcție. Luxemburg: Eurostat https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp/default/table?lang=en
- Eurostat (2024a) Produsul intern brut (PIB) la prețurile pieței - date anuale (<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipsau10/default/table?lang=en>).
- Eurostat (2024b) Indicele prețurilor de consum armonizat. Luxemburg: Eurostat (ultima accesare la 5 mai 2024 la https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_midx/default/table).
- Eurostat (2024c) Datoria publică brută - date anuale. Luxemburg: Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teina225/default/table?lang=en>.
- Feldstein, M. and Samwick, A. (1992) Social security rules and marginal tax rates. NBER Working Paper 3962. Cambridge, M. A.: National Bureau of Economic Research.
- Fraser Institute (2024) Economic Freedom of the World: 2024 Annual Report (October 2024)
- Fuest, C., Gros, D., Mengel P.-L., Presidente G., and Tirole J. (2024) EU innovation policy how to escape the middle technology trap. Milan: Institute for European Policymaking, Bocconi University.
- Giebel, M. and Kraft, K. (2015) The impact of the financial crisis on investments in innovative firms. Discussion Paper 15-069. Mannheim: ZEW Mannheim.
- Goebel, L. (2024) Gute Gesetze. Digitale Verwaltung Weniger Bürokratie Momentum nutzen, Wirkung steigern. Jahresbericht 2024. Berlin: Nationaler Normenkontrollrat.
- Grafström, J. (2022) Less from more: China built wind power, but gained little electricity. In *Questioning the Entrepreneurial State* (ed. K. Wennberg; C. Sandström). Cham: Springer International Publishing.
- Gross, F. and Kolev, S. (2024) Innovationskultur und Innovationsordner: Erste theoretische Bausteine hin zu einem ordoliberalen Innovationsframework. LEF Papers on Economy and Society. Berlin: Ludwig-Erhard-Forum für Wirtschaft und Gesellschaft.
- Haag, T., Kempermann, H., Kohlisch, E., and Koppel, O. (2023) Innovationsatlas 2023. Die Innovationskraft der deutschen Regionen. IW Analysen. Köln: German Economic Institute.
- Hall, P. and Soskice, D. (2001) *Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage*. Oxford: Oxford University Press.
- Horbach, J. and Rammer, C. (2020) Labor shortage and innovation. Discussion-Paper 20-009. Mannheim: ZEW Mannheim.
- Hotz-Hart, B. and Rohner, L. (2014) *Nationen im Innovationswettbewerb*. Wiesbaden: Springer Gabler.

International Monetary Fund (2024) World Economic Outlook (October 2024) <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/>

Johansson, F. (2018) *Der Medici Effekt. Wie Innovation entsteht*. Kulmbach: Plassen.

Kalemli-Özcan, Ş., Reinhart, C., and Rogoff, K. (2016) Sovereign debt and financial crises: Theory and historical evidence. *Journal of the European Economic Association* 14(1): 1–6.

Kantor, S. and Whalley, A. (2023) Moonshot: Public R&D and growth. NBER Working Paper 31471. Cambridge, M. A.: National Bureau of Economic Research.

Karlson, N., Sandström, C., and Wennberg, K. (2021) Bureaucrats or markets in innovation policy? A critique of the entrepreneurial state. *The Review of Austrian Economics* 34(1): 81–95

Kifman, M. and Schindler, D. (2001) Smoothing the implicit tax rate in a pay-as-you-go pension system. *FinanzArchiv: Public Finance Analysis* 57(3): 261–83.

Klomp, J. and De Haan, J. (2013) The electoral budget cycle in new democracies. *Public Choice* 157(1-2): 245–67.

Larsson, J. (2022) Innovation without entrepreneurship: The Pipe dream of mission-oriented innovation policy. In *Questioning the Entrepreneurial State* (ed. K. Wennberg; C. Sandström). Cham: Springer International Publishing.

Leiponen, A. (2005) Skills and innovation. *International Journal of Industrial Organization* 23(5-6): 303–23.

Lequiller, F. (2005) Contribution to the task force on pension schemes towards a compromise for the new SNA. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

Letta, E. (2024) *Much more than a market*. Brussels: European Commission.

Marques, N. (2023) *Le manque-à-gagner lié au sous-développement de l'épargne retraite*. Paris-Bruxelles: Institut économique Molinari.

Mazzucato, M. (2014) *The Entrepreneurial State: debunking public vs. private sector myths*. London: Penguin.

Mazzucato, M. (2016) From market fixing to market-creating: A new framework for innovation policy. *Industry and Innovation* 23(2): 140–56.

Mazzucato, M. (2018) Mission-oriented innovation policies: Challenges and opportunities. *Industrial and Corporate Change* 27(5): 803–15.

Mazzucato, M. and Semieniuk, G. (2017) Public financing of innovation: New questions. *Oxford Review of Economic Policy* 33(1): 24–48.

McCloskey, D. N. (2013) Tunzelmann, Schumpeter, and the hockey stick. *Research Policy* 42(10): 1706–15.

Milanovic, B. (2016) Increasing capital income share and its effect on personal income inequality. LIS Working Paper 663. Luxembourg: LIS Cross-National Data Center.

Morck, R. and Yeung, B. (2000) The economic determinants of innovation. Paper 25 Industry Canada Occasional Series. Ottawa: Micro-Economic Analysis Directorate.

Mukherjee, A., Singh, M., and Žaldokas, A. (2017) Do corporate taxes hinder innovation? *Journal of Financial Economics* 124: 195–221.

OECD (2024) OECD Data Explorer. Paris: OECD <https://data-explorer.oecd.org/?lc=en>

OECD (2024) Pension Markets in Focus 2022. Paris: OECD https://www.oecd.org/en/publications/pensions-market-in-focus-2022_b8fd9171-en.html

OECD (2024) Taxing Wages. Paris: OECD. https://www.oecd.org/en/publications/taxing-wages-2024_dbcbac85-en.html

Parlamentul European (2000): Consiliul European de la Lisabona din 23 și 24 martie 2000 Presidency conclusions. Brussels: European parliament. https://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm

Piketty, T. (2013) *Le Capital au XXIème siècle*. Paris: Seuil.

privind asigurarea unui nivel minim global de impozitare pentru grupurile de întreprinderi multinaționale și pentru grupurile naționale la scară largă din Uniune. Bruxelles: Direcția Generală Fiscalitate și Uniune Vamală.

QuantGov. (n.d.) ‘What is QuantGov’ (<https://www.quantgov.org/about>).

Royo, S. (2023) The European Union and economic reforms: The case of Spain. Working Paper 8/2006. Spain: Real Instituto Elcano.

Samuelson, P. (1958) An exact consumption-loan model of interest with or without the social contrivance of money. *Journal of Political Economy* 66: 467–82.

Sandström, C. and Alm, K. (2022) Directionality in innovation policy and the ongoing failure of green deals: Evidence from biogas, bio-ethanol, and fossil-free steel. In *Questioning the Entrepreneurial State* (ed. K. Wennberg; C. Sandström). Cham: Springer International Publishing.

Saulnier, J. (2022) Completing the single market for services. European Parliament Research Service.

Schöb, R. (2020) *Der starke Sozialstaat Weniger ist mehr*. Frankfurt: Campus.

Shi, M. and Svensson, J. (2008) The political budget cycle: Theory and evidence. *Public Choice* 137(1-2): 245–69.

Statista (2024): Largest stock exchange operators worldwide as of September 2024, by market capitalization of listed companies <https://www.statista.com/statistics/270126/largest-stock-exchange-operators-by-market-capitalization-of-listed-companies/>

Strobl, D., Calca, P., and Kamkhaji, J. C. (2019) Electoral cycles in government policy-making: Strategic timing of austerity reform measures in Western Europe. *British Journal of Political Science* 49(2): 331–52.

Toner, P. (2010) Innovation and vocational education. *The Economic and Labour Relations Review* 21(2): 75–98.

Veld, J. (2019) The economic benefits of the EU Single Market in goods and services. *Journal of Policy Modeling* 41(5): 803–18.

Wolf, M. (2023) *The Crisis of Democratic Capitalism*. New York: Penguin Press.

World Bank (1994) Pension Systems and Reform Conceptual Framework. Washington: World Bank.
<https://documents1.worldbank.org/curated/ru/716871468156888545/pdf/461750NWPoBox334081Bo1PUBLIC1oSP0o824.pdf>

World Bank (2024) Research and development expenditure (% of GDP). Washington: World Bank.
https://data.worldbank.org/indicator/gb.xpd.rsdv.gd.zs?most_recent_value_desc=true

Wuchty, S., Jones, B. F. and Uzzi, B. (2007) The increasing dominance of teams in production of knowledge. *Science* (316): 1036–9.

Yin, Y., Dong, Y., Wang, K., Wang, D., and Jones, B. F. (2022) Public use and public funding of science. *Nature human behaviour* 6(10): 1344–50.

Zhang, L., Sheng, Z., and Guo, Y. (2019) The effects of equity financing and debt financing on technological innovation: Evidence from developed countries. *Baltic Journal of Management* 14(4): 698–715.